

Leiduri KÄSIRAAMAT

RK »POLIITILINE KIRJANDUS«

A- 17213

I. I. GORJEV

LEIDURI
KÄSIRAAMAT

RK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1948

Univõrk
Tartu

1948:7238

A=17213

13982

Leiundus ja ratsionaliseerimine on meie töös-
tusele väga suure tähtsusega. Seepärast peab
iga ettevõtte juhataja, insener, meister ja töö-
line tundma seadusi, mis kindlustavad leiun-
duse arenemist Nõukogude Liidus, leidurite
õigusi ning avalduste vormistamise korda leiut-
tus- ja ratsionaliseerimissetepanekutele. Selle
eesmärgiga on koostatud käesolev käsiraamat.

Käsiraamatus on toodud kõik 1. maiks 1946
kehtivad ametlikud määrused ja juhendid leiun-
duse alal, on antud praktilisi näpunäiteid aval-
duste koostamiseks leiutistele ja leiundustöö
organiseerimiseks kätistes ning jutustatakse
kätiskomiteede ja Ametiühingute Kesknõukogu
juures olevate leiundusala kaastöökomisjonide
tööst.

Käsiraamatus on toodud ka määrus Stalini
preemiate määramise kohta leiutiste eest ja
Stalini Preemiate Komiteele esitatavate mater-
jalide vormistamise kord.

SISSEJUHATUS

Seaduses NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950 on ette nähtud teadusliku uurimistöö hoogne arendamine kõigil teadusealadel ja „... edasine tehniline progress kõigis NSVL rahvamajanduse harudes, mis on toodangu võimsa tõusu ja tööjõudluse tõstmise eeltingimuseks“. Viie aasta plaan määrab kindlaks uue tehnika juurutamise teed kõigis tööstusharudes ja näeb ette laiaulatuslikku ning igakülgselt uute täiuslikumate tootmismeetodite, uute tehnoloogiliste protsesside kätteõppimist.

Tähtsat osa uue tehnika loomisel ja juurutamisel etendavad meie leidurid ja ratsionaliseerijad. Oma loova tööga andsid nad Suure Isamaasõja ajal määratu suure panuse võidu saavutamise ühisesse üritusse. Meie kodumaa taastamise ja arendamise viie aasta plaan innustab leidureid uutele kangelastegudele.

Suur vene rahvas on juba ammust ajast kuulus loovate talentide rohkuse ja tähtsate leiutiste poolest. Vene teadlaste nimedega on seotud paljud põhjanevad avastused teaduse ja tehnika alal. Kaluri poeg Mihhail Vassiljevitsš Lomonossov, pärastine akadeemik, sõnastas esimesena aine püsivuse seaduse. Esimene vene elektrotehnik akadeemik Vassili Vladimirovitš Petrov põhjendas 1801. aastal teaduslikult flogistoniõpetuse alusetust. Dmitri Ivanovitš Mendelejev koostas kuulsat elementide perioodilise süsteemi. Nikolai Jegorovitš Žukovski põhjendas esimesena teaduslikult lennuki lendamisvõimet, Dmitri Konstantinovitš Tšernov lõi uue teaduseharu — metallograafia jne.

Meie rahva leiundustöö läbib punase joonena kogu ajalugu. On ju näiteks üldiselt teada, kuid võrd pöörettekitavalt mõjus tootmisalale aurumasin. Selle leiutajaks peetakse ing-

last Watti, kes võttis oma leiutisele patendi 1769. aastal. Kuid märksa varem — 1763. aastal — leiutas ja ehitas auru- masina ja proovis selle läbi Uurali mäemehaanik Ivan Ivanovitš Polzunov. Polzunov aga elas pärisorjusaegsel tsaariv- enemaal ja tema suurepärasest leiutist ei võetud kasutusele.

Praegusaegne tehnika kasutab laialdaselt volta kaare nähtust, mille avastajaks peetakse Davy't. Kuid juba mitu aastat enne Davy't avastas volta kaare nähtuse ja teatas sellest avalikult meie kaasmaalane V. V. Petrov, kes isegi ennustas selle nähtuse kasutuselevõtmist tehnikas (valguseallikas, metallide keevitamine, elektrimetallurgia).

Praegu kõikjal kasutatavate fotoelementide leiutamine on lahutamatu seotud Aleksander Grigorjevitš Stoletovi nimega. Tema tööde alusel ehitasid piiritagused leidurid Elster ja Geitel 1890. aastal esimese fotoelemendi.

Elektri valgustusporni leiutasid vene leidurid Ladõgin ja Jablotškov. Juba 1873. aastal ehitas Ladõgin söeniidiga elektri hõõglambi ja kasutas seda Peterburi admiraliteedihoone valgustamiseks. Veidi hiljem — 1875. aastal — leiutas insener P. N. Jablotškov tema nime kandva „küünla“. Ta paigutas kaks söepulka teine-teisega rööbiti ja asetaski nende vahele isoleerainest (kaoliinist) vahekihi. 1877. aastal leiutas Jablotškov kaoliinpulgakesega hõõglambi. Ameeriklane Edison, keda peetakse hõõglambi ülemaailmselt kuulsaks leiutajaks, leiutas selle samuti söeniidiga lambi alles 1879. aastal, s. o. kuus aastat pärast Ladõginit.

Käesoleval ajal ei tulda peaaegu ühelgi tootmisalal toime ilma elektri keevituseta, mis on väga odav ja kindel metallide liitmise viis. Selle leiutise tegi 1890. aastal Slavjanov. Enne Slavjanovi leiutist toimus keevitamine kahe söe- elektroodi abil (Zehreneri meetod) või vesiniku abil (Langmüiri meetod). Mõlema meetodi puhul tuleb lisandada metalli. Slavjanov tegi ettepaneku, moodustada keevitamise juures keevitatava eseme ja metallpulga vahel kaar; elektrood kandub siis sulades keevitatava metalli külge. Selle meetodi abil saavutati lihtne ja odav keevitus.

Raadio leiutas vene leidur Aleksander Stepanovitš Popov, kes 1895. aastal ehitas ja proovis läbi maailma esimese raadiovastuvõtja, mille ta nimetas äikesemärkijaks.

Siintoodud näited tõendavad küllaltki veenvalt, et vene

leidurid on oma loova tööga sammu nud maailma tehnilise progressi esiridades.

Kuid tsaari-Venemaa oludes ei leidnud need silmapaistvad talendid hindamist, samuti ei võimaldanud mahajäänud majandus uut tehnikat juurutada. Leiutiste kasutuselevõtmine sõltus üksikute ettevõtjate piiratud huvidest. Töölisleiundust ei olnud üldse olemas, sest leidurite õigusi tallati avalikult jalge alla. Tuhandeid ja miljoneid leidurtalente „kapitalism muljus, rõhus ja lammatas“ (Lenin).

Alles pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni avanesid, meie leiduritele laialdased võimalused loovaks tööks. Riik hakkas ise hoolitsema leiutiste realiseerimise eest ja võttis samaaegselt tarvitusele abinõusid leiduri autoriõiguste kaitseks.

Meie maal kehtivate seaduste järgi kaitseb leiduri õigusi riik ja autorluse omastamist karistatakse nagu kriminaalset kuritegu. Meie seadused leiunduse kohta kindlustavad leiutiste autoritele nende autorluse tunnustamist autoritunnistuste ja patentide väljaandmise ning nende avaldamise ja realiseeritud leiutiste eest materiaalse tasu maksmise teel.

Autoritunnistusi antakse NSV Liidus ainult leiutiste tegelelikele autoritele, tasu realiseeritud leiutiste eest aga maksatakse seadusega kindlaksmääratud normide järgi; seega on kõrvaldatud omavoli tasu suuruse määramisel.

Nõukogude seadused tühistasid eraomanduse leiutistele ja patendiõiguse. 30. juunil 1919 kinnitas Rahvamajanduse Kõrgema Nõukogu Presiidium „Määruse leiutiste kohta“, mille esimeses paragrahvis on öeldud: „Iga leiutist, mille Leiutiste Komitee on tunnistanud kasulikuks, võib Rahvamajanduse Kõrgema Nõukogu Presiidiumi määruse kohaselt tunnistada VNFSV omanduseks“.

Järelikult määrati kindlaks kasulike leiutiste natsionaliseerimine, kusjuures maksti autorile tasu ja anti talle välja autoritunnistus.

1927. aastal andis ÜK(b)P XV kongress juhise „kasutada kõige laialdasemalt Lääne-Euroopa teaduslikke ja tööstuslik-teaduslikke kogemusi, hoolikalt uurida kõiki uusimaid avastusi ja leiutisi, uusi tööstusi, uut toorainet, uusi metalle jne.“

Seoses selle juhisega tegi ÜK(b)P Keskkomitee järgmise otsuse: „Rahvamajanduse Kõrgem Nõukogu peab välja töö-

tama ja läbi viima rea abinõusid, mis taotleavad leiundusidee ergutamist NSV Liidus ja kasulike leiutiste realiseerimist... Rahvamajanduse Kõrgema Nõukogu Presiidium ja kõik tööstusorganid peavad leiundusse suhtuma mitte lihtsalt selle ala soosimise kujul, vaid nagu ülitähtsasse üritusse tööstuse edasiseks tehniliseks ratsionaliseerimiseks“.

Selleks, et kindlustada leiutiste ja täiustuste kasutuselevõtmist rahvamajanduses, andis ÜK(b)P Keskkomitee 26. oktoobril 1930 välja erimääruse.

ÜK(b)P Keskkomitee määrus 26. oktoobrist 1930

Sotsialistliku ülesehitustöö ja töölisklassi loominguilise initsiatiivi määratu suure kasvu ajajärgul omab eriti suurt tähtsust massiline leiundus kui üks tööliste otsese osavõtu vormidest tootmisala sotsialistlikust ratsionaliseerimisest.

Keskkomitee märgib ära, et leiutiste, täiustuste ja töölisettepanekute ärakasutamine käitistes ja majandusorganites on korraldatud täiesti puudulikult, mis on asjaajamise venitamise ja sabotaaži tagajärjeks, need aga tulenevad klassivaenulike elementide kahjustavast tegevusest ja täiesti lubamatust tardumusest, majandus-, ametiühingu- ja parteiorganisatsioonide täielikust vastutustundetusest ja massilise leiunduse kogu tähtsuse alahindamisest uue tehnika loomiseks, mis kindlustab NSV Liidus sellise tööjõudluse tõusu, mida kapitalismi tingimustes pole varem nähtud.

Massilise leiunduse arendamine ja ärakasutamine põrkab kahjulike elementide eriti ägedale ja visale vastupanule ettevõtetes, majandusorganites ja teadusliku uurimise instituutides.

Lähtudes sellest, et massilise leiunduse organiseerimine ja ärakasutamine peavad muutuma majandus-, ametiühingu-, kommunistlike noorte ja parteiorganisatsioonide äärmiselt tähtsaks ürituseks, Keskkomitee määrab:

1. Majandusala rahvakomissariaatidel, majanduslikel ühistutel ja käitiste juhtkonnal täielikult kindlustada töölisettepanekute, täiustuste ja leiutiste õigeaegset läbivaatamist, ekspertiisi, arvestust ja realiseerimist, luues selleks igas ettevõttes vajaliku tootmisbaasi (eksperimentaaltöökodad, eksperimentaalbrigaadid, vabrikukoolide kasutamine, tehniline konsultatsioon jne.), võttes teadusliku uurimise instituutide ning ettevõtete laboratooriumide tööplani alates 1931. aastast keerulisemate ja suuremate ettepanekute ning leiutiste uurimuslikku läbitöötamist, hindamist ja ekspertiisi.

Kogu leidurite ja leiundusorganite töö ettevõtteis peab olema kõige tihedamalt seostatud ratsionaliseerimise ja rekonstrueerimise üldiste plaanidega, sotsialistliku kogemuste vahetamise laialdase organiseerimisega ettevõtete vahel.

2. Partei-, ametiühingu-, kommunistlike noorte ja majandusorganisatsioonidel kindlustada leiundusorganite õigeaegset komplekteerimist ette-

võtteis vajaliku kaadriga leidurite, lõõktöölise ja eriteadlaste-aktivistide koosseisust ning lõpetada komplekteerimine hiljemalt 1931. a. jaanuaris.

Võtta üliõpilaste pideva tootmispraktikumi kavasse leiutiste, täiustuste ja töölisettepanekute tehnilis-majanduslikku läbitöötamist.

Majandusorganeil kindlustada tegelikku võimalust töölisleidurite saatmiseks teadusliku uurimise instituutidesse ja laboratooriumidesse leiutiste läbitöötamise ajaks, samuti kõige silmapaistvamate üliõpilasleidurite edutamiseks tööle teadusliku uurimise instituutidesse pärast tehniliste õppeasutuste lõpetamist.

3. Rahvamajanduse Kõrgemal Nõukogul, kõigil majandusala rahvakomissariaatidel ja majandusorganitel näha alates 1931. aastast kontrollarvudes ja tööstus-finantsplaanides ette erisummasid tööliste ja administratiiv-tehnilise personali ettepanekute, täiustuste ja leiutiste realiseerimiseks ning nende premeerimiseks, organiseerides seejuures vastavat arvestust ettepanekute realiseerimiseks tehtavate kulutuste kui ka nende efektiivsuse kohta.

4. Teha Rahvamajanduse Kõrgemale Nõukogule, Teede Rahvakomissariaadile, Üleliidulisele Ametiühingute Kesknõukogule ning Tööliste ja Talurahva Inspektsiooni Rahvakomissariaadile ülesandeks organiseerida kõigi kasutamata leiutiste, täiustuste ja töölisettepanekute kontrolli tööstuses ja transpordis ning kindlustada nende realiseerimist kõige lähemal ajal, suunates seejuures massilise leiunduse edasist kasvu sisemiste ressursside ärakasutamisele, kitsaskohtadest ülesaamisele tootmises, imporditavate sisseadete ja toorainete asendamisele nõukogude sisseadete ja toorainetega ning töö organiseerimise parandamisele tootmises.

5. Kiita heaks ÜAÜKN otsus Vabatahtliku Leidurite Ühingu organiseerimise kohta laiaulatuslike abinõude tarvituselevõtmiseks ühiskondliku isetegevuse, kollektiivsete töömeetodite ja ühiskondliku kontrolli arendamise eesmärgil igasuguste täiustuste ja leiutiste edendamise ning realiseerimise alal. Töölisleidurite Ühing peab töötama ametiühingute osesel juhtimisel.

Rahvamajanduse Kõrgemal Nõukogul, Teede Rahvakomissariaadil ja kõigil majandusala rahvakomissariaatidel ning organisatsioonidel võtta aktiivselt osa ühingu tööst ja osutada temale igakülgselt abi.

ÜLKNÜ Keskkomiteel kindlustada kommunistlike noorte aktiivset osavõttu võitlusest bürokratismi ja pikaldase asjaajamise vastu leiunduse alal, samuti norsoor ulatuslikku kaasatõmbamist tööle leiundus-rakudest ja leiutiste realiseerimise organites.

6. Teha NSVL Kesktäitevkomitee fraktsioonile ülesandeks kiirendada uue leiutiste seaduse väljaandmist (hiljemalt 1. jaanuariks 1931), mis kindlustaks massilise leiunduse arenemist ja ärakasutamist NSV Liidus.

Leiundusorganite töö seostamise ja ühtlustamise eesmärgil tööstuses, transpordis ja kõigis rahvamajandusharudes organiseerida Töö ja Kaitse Nõukogu juurde vallitsuse Leiutiste Komitee.

7. ÜK(b)P Keskkomitee Kultuuri- ja Propagandaosakonnal kindlustada leiundusala küsimuste täielikumat valgustamist kogu ajakirjanduses, samuti vastavasisulise kirjanduse väljaandmist.

8. Keskkontrollkomisjoni Tööliste ja Talurahva Inspektsioonil ning Kohtu Rahvakomissariaadil sisse seada süstemaatiline järelevalve ja

kontroll partei ja valitsuse organite juhiste täitmise üle leiutiste, täiustuste ja töölisettepanekute realiseerimise alal, vaadates sealjuures leiunduse alal antud direktiivide mittetäitmise juhtudele kui tegelikus töös esineva oportunismi ühele kõige halvemale liigile ning võttes selles süüdi olevate isikute suhtes tarvitusele rangeid karistusi kuni töölt valdamise ja kohtu alla andmiseni.

(Avaldatud „Pravdas“ nr. 299,
29. oktoobrist 1930)

Leiundusala juhtimise keskorganiks NSV Liidus oli algul Töö ja Kaitse Nõukogu juures asuv Leiutiste Komitee (TKN LK). Sel komiteel oli ekspertiisibüroo, patentide raamatukogu ja teisi organeid ning ta andis välja ajakirja „Leiutiste Komitee Teataja“.

NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu kaotasid 22. juulil 1936 Töö ja Kaitse Komitee juures asuva Leiutiste Komitee ning panid vastutuse leiutiste ja tehniliste täiustuste arvestuse, läbitöötamise ja kasutuselevõtmise eest rahvakomissariaatidele.

LEIUNDUSALA JUHTIMISE REORGANISEERIMISEST

NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrus
22. juulist 1936

(LSKK 1936, nr. 39, art. 334)

Selleks, et kiirendada väärtuslike leiutiste ja tehniliste täiustuste tegelikku kasutuselevõtmist ettevõtteis ning et kindlustada rahvakomissaride vajalikku vastutust leiundusala seisukorra eest, NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu otsustavad:

1. Kindlaks määrata, et tähtsate leiutiste kasutuselevõtmise plaanid, mida töötavad välja Rahvakomissariaadid, kinnitab NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu; Töö ja Kaitse Nõukogu juures asuv Leiutiste Komitee aga kaotada.

2. Panna rahvakomissariaatidele vastutus seisukorra eest leiutiste ja tehniliste täiustuste arvestuse, läbitöötamise ja kasutuselevõtmise alal nende juhtida olevais rahvamajandusharudes.

3. Panna NSV Liidu rahvakomissariaatidele leiutiste eest autoritunnistuste ja patentide väljaandmine, samuti saabunud leiutusavalduste ja vastava rahvakomissariaadi poolt leiutiste eest välja antud autoritunnistuste ja patentide avaldamine.

4. Panna NSVL RKN juures asuval Riiklikule Plaanikomisjonile rahvakomissariaatide poolt välja antud kõigi autoritunnistuste ja patentide järeleregistreerimine.

5. Uuenduste Büroo raamatukogu ja arhiiv, samuti Leiutiste Komitee kirjastus anda üle NSVL RKN juures asuvale Riiklikule Planeerimis komisjonile, tehes sellele ettepanek määrata kooskõlastatult rahvakomissariaatidega nende suhtes kindlaks raamatukogu ja arhiivi kasutamise kord.

6. Panna NSVL RKN juures asuvale Nõukogude Kontrollkomisjonile ette tugevdada kontrolli leiutiste realiseerimise üle rahvakomissariaatide poolt.

7. Teha NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogule ülesandeks käesoleva määruse alusel läbi vaadata praegu kehtiv leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimäärus.

1941. ja 1942. aastal andis valitsus välja uued määrused, mis taotlesid leiundus- ja ratsionaliseerimistöö edasist parandamist ja arendamist NSV Liidus ning mis täpselt reglementeerisid leiutiste autorite õigusi.

Need määrused on toodud lk. 18—39.

Meie nõukogude seadused leiunduse alal kaitsevad autorite õigusi kindlamini kui ühegi kapitalistliku riigi seadused.

Piiritagustes maades on olemas kaks patentide väljaandmise süsteemi: leiduri süsteem, kus patent antakse välja otsest leidurile (Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa), ning avaldaja süsteem, kus patent antakse välja leiutise esitajale sõltumata sellest, kes on selle autor (Prantsusmaa jt.).

Avaldaja süsteem viib tööliste ja teenistujate leiutiste avaliku sundvõõrandamiseni ettevõtja kasuks. Kõik tööliste ja teenistujate poolt nende tööloleku ajal vastavas tööstuses tehtud leiutised kuuluvad töölepingute järgi ettevõtjale, kes võtab neile ka patendid.

Ka leiduri süsteem ei kaitse kapitalistliku korra tingimustes tööliste ja teenistujate autoriõigusi leiutistele.

Töölist või teenistujat tööle võttes on teiste maade ettevõtjal alati võimalik dikteerida oma tingimusi töölepingus ja võtta sellesse punkt, mille järgi tööstuses tehtud leiutised lähevad tööandja omandusse. Nii minnakse mööda seadusest ja leiduriõigusest muutub sel puhul fiktsiooniks.

Rahvamajanduse arendamise sotsialistlik süsteem ja nõukogude seadused kindlustavad uue tehnika laialdast juurutamist. Nõukogude võimu ajal on meie tööstus täielikult ümber kujunenud ja põllumajandus muutunud mehhaniseeritud kolhoosimajanduseks. Kõigis majandusharudes on kasu-

tusele võetud palju suuri leiutisi ja miljoneid väikseid ratsionaliseerimissetepanekuid.

Kuid mõned lühinägelikud ettevõtete juhatajad alahindavad veel uue tehnika osatähtsust ning klammerduvad vanade konstruktsioonide ja vana tehnoloogia külge. Selliseid lühinägelikke käitiste juhatajaid mõistis ÜK(b)P XVIII Üleliiduline Konverents (1941. aastal) väga teravalt hukka.

Konverentsi resolutsioonis on öeldud:

„Tuleb teha lõpp sabassõrkija, oma olemuselt oportunistlikule suhtumisele uude tehnikasse mõnede ettevõtete juhatajate poolt, sest niisugune konservatiivsus takistab tootmise edasiarenemist, määrab ettevõtted mahajäämusele ja kiratsemisele ning õhnestab riigi kaitsevõimsust.“

See valitsuse juhisis on niisama tähtis täna, nagu viie aasta eest. 10. märtsil 1946 kirjutas „Pravda“ oma juhtkirjas: „Tuleb teha lõpp formaalsusele ja asjaajamise venitamisele, mida esineb veel mõnede leiutiste ja väärtuslike ratsionaliseerimissetepanekute realiseerimisel, tuleb teha lõpp kahjulikule mittebolševistlikule suhtumisele leiduritesse kui „tüütavatesse külalistesse“, mida ilmneb mõnedes majanduslikes, nõukogude ja teaduslikes asutustes. Kõik mis on väärtuslik, mõistlik ja eesrindlik peab otsekohe leidma toetust“.

Nõukogude leidureid ja ratsionaliseerijaid, kes omavad oma loominguliseks tööks kõige paremaid eeltingimusi maailmas, innustab grandioosne rahvamajanduse taastamise ja arendamise plaan, nad annavad uusi silmapaistvaid leiutisi, uusi konstruktsioonide ja tehnoloogia täiustusi ning aitavad sellega meie kodumaad kiiremini parandada sõja poolt löödud haavad ja teostada ÜK(b)P XVIII kongressi poolt esitatud põhiülesanne — kapitalistlikele maadele järele jõuda ka majanduslikult, s. o. toodangult elaniku kohta.

NÕUKOGUDE AMETIÜHINGUD JA MASSILINE LEIUNDUS

Suurt tähtsust massilise leiunduse tõhustamise alal omab ühiskondlik kontroll. Kuni 1938. aastani teostati kontrolli Leidurite Ühingu (ÜLÜ) kaudu. See aga ei kindlustanud vajalikul määral kontrolli leiundustöö üle ja seepärast pandi 1938. aastal kontrollimisfunktsioonid ametiühingu-organisatsioonidele.

Töökogemused on näidanud, et paljud käitiskomiteed aitavad leiutiste läbitöötamisel ja kasutuselevõtmisel aktiivselt kaasa.

Küsimus ametiühingute töö kohta massilise leiunduse alal oli 1944. aastal arutusel ÜAÜKN Sekretariaadis, kes seejärel andis välja üksikasjalise määruse.

AMETIÜHINGU-ORGANISATSIOONIDE TÖÖST MASSILISE TÖÖLISLEIUNDUSE JA RATSIONALISEERIMISE ALAL

ÜAÜKN Sekretariaadi määrus 15. augustist 1944

Suure Isamaasõja ajal kasvas võrratult tööliste, teenistujate, inseneride ja tehnikute initsiatiiv leiunduse alal.

Töölisleiundus muutus massiliseks liikumiseks tööstuses, transpordis, side alal ja põllumajanduses, kajastades nõukogude inimeste püüdu pidevalt suurendada riigile ja Punaarmeele hädavajalikku toodangut.

1943. ja 1944. aastal läbiviidud töö organiseerimise ühiskondlike ülevaatustega kaasnes ratsionaliseerimissettepanekute hulgaline juurdevool, millede rakendamine paljudes tööstusharudes andis tõsiseid majanduslikke tulemusi töö organiseerimise tõhustamise alal, sisseade ja tehnoloogiliste protsesside täiustamise alal ning materjalide, toor- ja kütta-aine kokkuhoiu alal.

Selleks, et töölisleiundus saaks täielikult ära kasutatud, ei tohi ratsionaliseerijate ja leidurite hulgas tehtavat tööd korraldada hüppeliselt ega mitte ainult „kuukute“ läbiviimise korras, vaid tuleb osutada pidevat hoolitsust ja tähelepanu nende vajaduste suhtes.

ÜAÜKN Sekretariaat märgib ära, et ametiühingute keskkomiteed ja käitiskomiteed ikka veel alahindavad seda osa ametiühingutööst, ei osuta leidurite ja ratsionaliseerijate suhtes vajalikku tähelepanu ega taotle neile ettevõtteis pideva tehnilise abi andmist.

Kuni käesoleva ajani ei ole organiseeritud kogemuste vahetamist väärtuslike leiutiste ja ratsionaliseerimisetepanekute kasutuselevõtmise alal üksikuis ettevõtteis, mille tagajärjel esineb veel juhtumeid, kus isegi ühe tööstusharu piires (tööpingitööstus, keskmasinatööstus) ei kanta ühes ettevõttes kasutatavaid täiustusi üle teistesse samalaadilistesse ettevõtetesse.

Suurtes ettevõtetes varem eksisteerinud eksperimentaalosakonnad ja -töökodad, kes tegelesid spetsiaalselt leiutiste ja tehniliste täiustuste läbitöötamise, läbiproovimise ja kasutuselevõtmisega, on lakanud töötamast.

Mõnedes rahvakomissariaatides on leiundus- ja ratsionaliseerimisbürood likvideeritud ning see töö on lastud minna isevoolu teed (Ehitusmaterjalide Tööstuse RK, Keskmasinatööstuse RK, Miinirelvastuse RK).

Töö tõhustamise eesmärgil töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise alal ÜAÜKN Sekretariaat otsustab:

1. Panna kesk-, oblasti- ja käitiskomiteedele ette teha käitistes selgitustööd töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise tähtsuse kohta, et suurendada tööjõudlust, tugevdada abi rindele ning et kiiresti taastada laostunud majandus saksa röövvallutajate alt vabastatud piirkondades.

Ametiühingu-organisatsioonid peavad kaasa tõmbama tööliste ja insener-tehniliste töötajate initsiatiivi tööstuse sisemiste ressursside mobiliseerimiseks, pidevalt taotlema leidurite ja ratsionaliseerijate ridade laiendamist ning suunama leidurite initsiatiivi tähtsaimate tehniliste ülesannete lahendamisele vastavas tootmises, osakonnas või agregaadis.

2. Kohustada kõiki ametiühingu-organisatsioone osutama leiduritele ja ratsionaliseerijaile pidevalt igakülgselt abi nende töös; kindlustada neile kvalifitseeritud teaduslik-tehniliste konsultatsioonide organiseerimist eriteadlaste kaudu; esitada kõige paremad ratsionaliseerimisetepanekud tootmisnõupidamistel arutamiseks, määrates koos administratsiooniga kindlaks vastuvõetud ettepanekute realiseerimise täpsed tähtajad; organiseerida ettevõtete ratsionaliseerimistöö seisukorra laialdast teatavakstegemist ning panna sel otstarbel nähtavatesse kohtadesse välja teadaandeid vastuvõetud ratsionaliseerimisetepanekute ja leiutiste kohta, samuti nende kasutuselevõtmise käigu ja kasutamisest saavutatud kokkuvõidu efektiivsuse kohta tootmises; sisse viia inseneride ja tehnikute šeflust üksikute töölisleidurite ja -ratsionaliseerijate üle neile tehnilise abi andmise eesmärgil esitatavate ettepanekute vormistamise alal.

3. Panna käitiskomiteedele ja ametiühingu-organisaatoritele ette organiseerida eriarvestust saabuvate ratsionaliseerimisetepanekute ja leiutiste kohta ning sisse seada range kontroll nende edasise liikumise üle.

Ametiühingu-organisatsioonid peavad pidama otsustavat võitlust bürokratismi ja asjaajamise venitamise vastu leiutiste ning tehniliste täiustuste läbitöötamise ja kasutuselevõtmise alal.

Kohustada ametiühingute keskkomiteesid ja käitiskomiteesid vähemalt üks kord kuus korraldama ettevõtteis, trustides ja rahvakomissariaatide juures asuvas leiundusbüroodes kontrolli ratsionaliseerimise ja leiutusettepanekute liikumise üle ning NSVL Rahvakomissaride Nõu-

kogu 5. märtsi 1941. a. määruse nr. 448 järgimise üle administratsiooni poolt, mille järgi leiundusettepanekuid tuleb läbi vaadata hiljemalt kümne päeva jooksul ettevõtteis, kahekümne päeva jooksul trustides ja kahe kuu jooksul rahvakomissariaatides, arvates nende saabumise päevast.

4. Kohustada ametiühingute keskkomiteesid septembri- ja oktoobrikuu jooksul korraldama laiaulatuslikku kontrolli leiutus- ja ratsionaliseerimisettepanekute kasutuselevõtmise üle ettevõtteis ning läbi arutama kontrolli tulemused käitiskomiteede ja ametiühingute keskkomiteede presiidiumide koosolekuil.

Panna ametiühingute keskkomiteedele ette kontrolli materjalide alusel välja töötada ja esitada hiljemalt 15. oktoobriks vastavatele rahvakomissariaatidele läbivaatamiseks ettepanekuid rahvakomissariaatide ja ettevõtete juures asuvate leiundusbüroode tugevdamise kohta, samuti eksperimentaalosakondade ja eksperimentaaltöökodade uuesti sisseseadmise kohta suurtes ettevõtetes katsetustööde läbiviimiseks leiutiste ja tehniliste täiustuste tööproovide valmistamise alal.

Aruanne käesoleva küsimuse asjus tarvituselevõetud abinõude kohta esitada ÜAÜKN-le hiljemalt 1. novembriks k. a.

5. Panna käitiskomiteedele ette organiseerida käitiste klubides, punastes nurkades ja vahetult ettevõtete osakondades leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute näitusi, samuti kasutada plakateid, raadiot ja käitiste ajakirjandust massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimistöö laialdaseks propageerimiseks.

Panna ÜAÜKN massilise kultuuritöö osakonnale (sm. Šulga) ja ametiühingute keskkomiteedele ette välja töötada ja anda käitiskomiteedele juhised klubide juurde tehniliste kabinetide organiseerimise kohta koos majandusorganitega ratsionaliseerijate ja leidurite abistamiseks, samuti laiaulatusliku töö arendamise kohta ratsionaliseerijate ja leidurite abistamiseks, samuti laiaulatusliku töö arendamise kohta ratsionaliseerijate ja leidurite hulgas tehnikamajades ja ettevõtete ning ametkondade tehnilistes raamatukogudes.

6. Kohustada ametiühingu-organisatsioone populariseerima ettevõtete tööliste ja insener-tehniliste töötajate hulgas leidurite ja ratsionaliseerijate õiguste ning garantiide kohta kehtivat seadust, samuti kindlustama NSVL RKN 27. novembri 1942. a. juhendi täitmist ettevõtteis, mis annab õiguse premeerida insener-tehnilisi töötajaid ning osakondade ja ettevõtete juhatajaid töö eest leiutiste ja tehniliste täiustuste kasutuselevõtmise alal 25% ulatuses ettepanekute autoritele makstavatest tasummadest.

7. Eesmärgiga tugevdada ratsionaliseerimis- ja leiundusala arendamise küsimuste pidevat juhtimist ametiühinguorganite poolt ning et osavõtuks sellest tööst kaasa tõmmata ametiühingute aktiivseid liikmeid, pidada vajalikuks organiseerida ametiühingute kesk-, oblasti- ja käitiskomiteede juurde massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjone.

Teha ÜAÜKN palgaosakonnale ülesandeks ühe kuu jooksul välja töötada ja esitada ÜAÜKN Sekretariaadile käitiskomiteede ja ametiühingute oblasti- ning keskkomiteede juures asuvate massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjonide põhimääruse projekt.

Küsimus nende komisjonide organiseerimise ja nende põhimääruse kinnitamise kohta esitada läbivaatamiseks ÜAÜKN Presiidiumile.

8. Kohustada ametiühingute keskkomiteesid korrapäraselt kuulama presiidiumide koosolekuil käitiskomiteede ettekandeid ratsionaliseerimistöö ja töölisleiunduse seisukorra kohta ning osutama ametiühingute allorganisatsioonidele tõhusat abi selle töö parandamise alal.

Kinnitatud

*ÜAÜKN Presiidiumi 3. I 1945. a.
määrusega,
protokoll nr. 15*

AMETIÜHINGU KESK- JA OBLASTIKOMITEE JUURES ASUVA MASSILISE TÖÖLISLEIUNDUSE JA RATSIONALISEERIMISE KOMISJONI PÕHIMÄÄRUS

1. Ametiühingu kesk- (oblasti-) komitee juures asuv massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon organiseeritakse massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise igakülgseks arendamiseks ning ühiskondliku kontrolli teostamiseks teadlaste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute läbivaatamise, läbitöötamise ja realiseerimise üle.

I. Komisjoni organiseerimine

2. Massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon organiseeritakse 9—15-liikmeline vastava ametiühingu poolt teenindatavate ettevõtete ja instituutide leidurite, töölise-stahhaanovlaste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate hulgast.

3. Komisjoni koosseisu kinnitab Ametiühingu Keskkomitee Presiidium (oblastikomitee).

Töö alaliseks juhtimiseks valib komisjon oma koosseisust lahtisel hääletusel komisjoni esimehe ja selle asetäitja.

4. Massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon töötab Ametiühingu Keskkomitee Presiidiumi (oblastikomitee) juhtimisel ja selle poolt kinnitatud plaani alusel.

II. Komisjoni töö sisu

5. Ametiühingu kesk- (oblasti-) komitee juures asuv massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon teeb järgmist tööd:

a) populariseerib laialdaselt massilist töölisleiundust puudutavate küsimuste alal partei ja valitsuse poolt antavaid juhiseid ja viib neid kõrvaldamatult ellu;

b) taotleb leidurite ja ratsionaliseerijate ridade igakülgset laiendamist, organiseerib nende hulgas sotsialistlikku võistlust aktuaalsete tehnilis-tootmisülesannete lahendamiseks, kitsaskohtade kõrvaldamiseks tootmises, tootmises peituvate reservide selgitamiseks ja maksimaalse

säästu saavutamiseks toorainete, materjalide, küteteaine, elektrienergia, tööriistade ning seadeldiste osas, osutades seejuures erilist tähelepanu Punaarmee ja laevastiku võitlustehnika täiustamise küsimustele ning majanduse taastamisele saksa fašistlike röövullutajate alt vabastatud piirkondades;

c) abistab käitiskomiteede töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjone nende töös leiutiste ja tehniliste täiustuste realiseerimise alal ning teostab kontrolli selle üle, samuti autoritele ja ratsionaliseerijatele autoritasu õigeaegse väljamaksmise üle kooskõlas kehtiva seadusandlusega, võitleb bürokratismi, asjaajamise venitamise ning teiste leiutiste ja täiustuste läbivaatamise, realiseerimise ning kasutuselevõtmise alal esinevate rikkumiste vastu;

d) korraldab leidurite konverentse ja kongresse ning võtab samuti osa majandusorganisatsioonide poolt leiundus- ja ratsionaliseerimisküsimuste alal kokkukutsutavaist kongressidest ja konverentsidest; organiseerib koos majandusorganitega võistlusi parimale leiutus- ja ratsionaliseerimisettepanekule ning leiutus- ja ratsionaliseerimisettepanekute ülevaatuste ning realiseerimise kuukuid;

e) osutab leiduritele ja ratsionaliseerijatele kaasabi autoriõiguse juriidiliseks ja tehniliseks vormistamiseks, võtab osa leiutiste kasulikkuse kindlaksmääramisest, konfliktide lahendamisest leidurite ja majandusorganisatsioonide vahel, samuti organiseerib leiduritele ja ratsionaliseerijatele kvalifitseeritud tehnilist konsultatsiooni;

f) taotleb majandusorganite poolt eksperimentaalbaaside, näituste, kogemuste vahetuse, leiundustöö parimate näidiste väljapanekute organiseerimist, teemastike ja organisatsioonilis-tehniliste abinõude väljatöötamist tehnilis-tööstus-finants-aastaplaanide koostamisel, leiundusküsimuste laialdase ajakirjanduses valgustamise, välismaise tehnilise kirjanduse kasutamise organiseerimist jne.;

g) taotleb leidurite töö ratsionaalsemat kasutamist tootmises ning aitab kaasa leidurite kaadri ettevalmistamisele noorte hulgas;

h) palub vastavaid organeid autasustada silmapaistvaid leidureid ja ratsionaliseerijaid, samuti saata ühiskonnale kasulikke parimaid leidureid alalisele teaduslikule tööle teadusliku uurimise instituutidesse;

i) peab arvestust eriti tähtsate leiutiste ja tehniliste täiustuste kohta ning organiseerib šeflust ja kontrolli nende kasutuselevõtmise üle;

j) kontrollib tööd ja asjaajamise korraldust majandusorganite leiundusbüroodes ning kuulab ära nende ettekandeid.

III. Komisjoni töö kord

6. Komisjoni koosolekuid peetakse vähemalt üks kord kuus.

7. Komisjon annab teatud töö kohta aru Ametiühingu Keskkomitee Presiidiumile (oblastikomiteele).

8. Asjaajamise venitamise ja bürokratlikkuse avastamisel leidurite suhtes, samuti leiutiste ja tehniliste täiustuste kohta kehtiva seadusandluse rikkumise puhul esitab komisjon ettepaneku nende kõrvaldamise kohta Ametiühingu Keskkomitee Presiidiumile (oblastikomiteele) läbivaatamiseks, vajaduse korral aga süüdlaste vastutuselevõtmiseks.

KÄITIS- (OSAKONNA) KOMITEE MASSILISE TÖÖLISLEIUNDUSE JA RATSIONALISEERIMISE KOMISJONI PÕHIMÄÄRUS

1. Käitis- (osakonna) komitee massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon organiseeritakse tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate laiade hulkade kaasatõmbamiseks osavõtule leiundus- ja ratsionaliseerimistööst, leidureile ja ratsionaliseerijatele vajalike töötin-
gimuste loomiseks ning ühtlasi leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsiona-
liseerimisettepanekute rakendamise kindlustamiseks.

I. Komisjoni organiseerimine

2. Massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon moodusta-
takse nende ettevõtete käitiskomiteede ja nende osakondade komiteede
juurde, kus on vähemalt 500 töötajat.

3. Käitise (osakonna) komisjon valitakse lahtise hääletuse teel või
käitise (osakonna) töötajate koosolekul 3—15-liikmeline, sõltuvalt töö-
tajate arvust. Komisjon valib oma koosseisust komisjoni esimehe ja
selle asetäitja.

II. Komisjoni töö sisu

4. Massilise töölisleiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon:

a) osutab käitiskomiteele igakülgset abi leidurite ja ratsionaliseerijate
loova initsiatiivi arendamiseks, mobiliseerib nende tähelepanu temaatil-
liste plaanide täitmisele ratsionaliseerimisettepanekute esitamise teel,
mis on suunatud tööviljakuse ja toodangu kvaliteedi tõstmisele, toot-
mistehnoloogia lihtsustamisele, seadmete efektiivsele kasutamisele, ras-
kemate tööprotsesside mehhaniseerimisele, defitsiitsete materjalide ning
tööriistade asendamisele ning kokkuhoiule;

b) võtab osa leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute kasulikkuse
kindlaksmääramisest, leidurite ja majandusorganisatsioonide vahel
autoriküsimuse kohta tekkinud konfliktide arutamisest, jälgib ettepane-
kute õigeaegset läbivaatamist, nõuab majandusorganisatsioonidelt leiutis-
ja ratsionaliseerimisettepanekute rakendamiseks kindla tähtaja määra-
mist, teostab süstemaatilist kontrolli leiutiste, tehniliste täiustuste ja ra-
tsionaliseerimisettepanekute realiseerimise üle, peab erilist arvestust eriti
väärtuslike ettepanekute kohta ja organiseerib šeflust nende üle, kontrollib
autoritasu õiget arutamist ja õigeaegset väljamaksmist;

c) korraldab tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate kon-
verentse ja koosolekuid ürituste arutamiseks massilise töölisleiunduse ja
ratsionaliseerimise arendamise alal, kuulab ära aruandeid väärtuslike-
mate leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute kohta ning töötab välja
abinõud nende rakendamiseks;

d) loob brigaade tööstuse kitsaskohtade tundmaõppimiseks ja likvi-

deerimiseks, soodustab uute vormide laialdast levitamist ja süvendamist tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate kaasatõmbamiseks leiundus- ja ratsionaliseerimistööle (sotsialistlik tellimus leidureile, ratsionaliseerimisettepanekute fond);

e) organiseerib leiundus- ja ratsionaliseerimistöö seisukorra laialdast tutvustamist, võtab tootmisnõupidamistel arutusele tähtsamad ratsionaliseerimisettepanekud, informeerib töötajaid vastuvõetud leiutistest, tehnilistest täiustustest, ratsionaliseerimisettepanekutest, nende rakendamise käigust ja nende majanduslikust efektiivsusest, kasutades laialdaselt tehase kirjandust, raadiot ja plakateid;

f) organiseerib koos majandusorganisatsioonidega klubides ja punastes nurkades tehnilisi kabinette, leiutiste näitusi, ratsionaliseerijate vitriine;

g) võtab osa temaatiliste plaanide väljatöötamisest, katsete-osakondade ja -töökodade loomisest, käitiste leiundus- ja ratsionaliseerimisbüroode tegevdamisest vastava kaadriga;

h) soodustab leiundus- ja ratsionaliseerimiskogemuste laialdast vahetamist osakondade vahel, korraldab ekskursionsioone käitistesse igakülgeks tutvumiseks tootmisprotsessiga, taotleb tehnilise õppuse organiseerimist töölisteleidureile ja ratsionaliseerijaile;

i) tutvustab käitise töötajaid kehtiva seadusandlusega leidurite ja ratsionaliseerijate õiguste kohta ning kindlustab seaduste täpset täitmist;

j) tõmbab insener-tehnilisi töötajaid ja teisi eriteadlasi kaasa individuaalsele šeflusele töölisteleidurite ja ratsionaliseerijate üle;

k) kontrollib õiget ja täielikku rahasummade ärakasutamist, mis on assigneeritud leiutiste ja tehniliste täiustuste väljatöötamiseks, nendega katsete teostamiseks ning nende kasutuselevõtmiseks;

l) ürituste väljatöötamiseks töö ratsionaliseerimise alal kasutab kutsealade järgi ja rindebrigaadide võistluses esikohale tulnud töötajate parimaid meetodeid.

III. Komisjoni töö kord

5. Massilise tööliste leiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon töötab plaani alusel, mille kinnitab käitis- (osakonna-) komitee, ning täidab ühtlasi ka käitis- (osakonna-) komitee üksikuid ülesandeid.

6. Tööliste leiunduse ja ratsionaliseerimise seaduste rikkumise avastamisel, vastuvõetud leiundus- ja ratsionaliseerimisettepanekute mittetäitmisel ja teiste seaduserikkumise juhtudel võtab komisjon tarvitusele abinõud seaduserikkumiste kõrvaldamiseks ning tõstab vajaduse korral käitis- (osakonna-) komitees üles küsimuse süüdlaste vastutuselevõtmiseks.

7. Massilise tööliste leiunduse ja ratsionaliseerimise komisjon peab oma koosolekuid vähemalt üks kord kuus ja annab perioodiliselt aru tehtud tööst käitis- (osakonna-) komiteele, samuti ka ettevõtte (osakonna) tootmisnõupidamisel või ettevõtte töötajate ja teenistujate koosolekul.

LEIUTISTE JA TEHNILISTE TÄIUSTUSTE PÕHIMÄÄRUSE KINNITAMISEST NING LEIUNDUSELE, TEHNILISTELE TÄIUSTUSTELE JA RATSIONALISEERIMISETTEPANEKUTELE TEHTAVATE KULUTUSTE FINANTSEERIMISE KORRAST

NSVL RKN määrus nr. 448, 5. märtsist 1941

(LMKK 1941, nr. 9, art. 150)

1. Kinnitada leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimäärus.
 2. Teha NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadile ülesandeks esitada kahe kuu jooksul kooskõlastatult NSVL Riikliku Plaanikomisjoniga NSVL RKN-le kinnitamiseks juhend tasumaksmise kohta leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisettepanekute eest.
 3. Kindlaks määrata, et rahvakomissariaatide ja nende peavalitsuste, trustide ning teiste riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike asutuste, organisatsioonide ning ettevõtete kulutusi leiutistele, tehnilistele täiustustele ja ratsionaliseerimisettepanekuile tehakse erieelarvete järgi ja võetakse üldistel alustel vastava rahvakomissariaadi, ametkonna ja ettevõtte finantsplaani.
 4. Leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisettepanekute eelarvetes peavad olema ette nähtud kulud:
 - a) tasu maksmiseks kasutuselevõetavate leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisettepanekute eest;
 - b) mudelite ja proovimustrite valmistamiseks ning leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisettepanekute proovimiseks ning katsebaaside organiseerimiseks ja ülalpidamiseks;
 - c) ettepanekute läbitöötamiseks ja proovimiseks seoses autorite, ekspertide ja konsultantide osavõetuga, tasudeks ekspertiiside eest, konsultatsioonide, näituste ja võistluste organiseerimiseks leiunduse alal, premeerimiseks energilise kaasabi eest leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisettepanekute edukaks ning kiireks realiseerimiseks, samuti organiseerimiskuludeks autoriõiguste vormistamisel.
 5. Kõik NSV Liidu ja liiduvabariikide rahvakomissariaatide ning teiste keskasutuste kulutused neile leiutistele ja tehnilistele täiustustele, mis on tähtsad rahvamajanduse või tööstusharu ulatuses, tehakse eri assigneeringute arvel riigieelarvest rahvakomissariaadi või keskasutuse erieelarve alusel.
- Kohalikele nõukogudele alluvate asutuste, organisatsioonide ja ettevõtete kulutusi leiutiste või tehniliste täiustuste alal, mis omavad eespoolnimetatud tähtsust, tehakse assigneeringute arvel kohalikust eelarvest.

Kooperatiivseis ja ühiskondlikes organisatsioonides tehakse neid kulusi eelarvete järgi nende organisatsioonide üleliiduliste või vabariiklike keskuste summade arvel.

6. Isemajandamise põhimõttel töötavate organisatsioonide ja ettevõtete tootmisalase tähtsusega kulud leiutistele ja tehnilistele täiustustele, nähakse ette ettevõtete tootmiseelarvetes ja majandusorganisatsioonide üldistes eelarvetes.

Neid kulusid tasuvad vahetult ettevõtted või majandusorganisatsioonid.

7. Rahvakomissaridele ning asutuste ja organisatsioonide juhatajale, kelle poolt on kinnitatud leiutiste ja tehniliste täiustuste eelarve, anda õigus teha selles eelarves aasta kestel vajalikke muudatusi plaanides ja eelarvetes ette nähtud summade piires, sõltuvalt üksikute tööde täitmise käigust või seoses uute leiutiste ja tehniliste täiustuste esilekerkimisega.

8. Kõik ettevõtete kulud ratsionaliseerimissetpanekute teostamiseks ja nende eest preemiade maksmiseks tehakse tootmis-ekspluateerimiskulude eelarves ettenähtud summade arvel.

9. Kindlaks määrata, et vastuvõetud leiutiste ja tehniliste täiustuste proovimiseks vajalikke kapitalimahutusi võib teha NSVL RKN määrus-tega 19. septembrist 1935 ja 13. septembrist 1936 (LSKK 1935, nr. 49, art. 417 ja 1936, nr. 48, art. 405) kindlaksmääratud korras üle kapitaliehituste kinnitatud liimitite.

10. Lugeda kehtetuks:

a) NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 9. aprilli 1934. a. määrus „Leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimääruse kehtestamisest“ ja põhimäärus ise (LSKK 1931, nr. 21, art. 180 ja 181);

b) NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 13. augusti 1931. a. määrus „Saavutuste eest tööstus-finantsplaanide täitmise ja ületamise alal, samuti leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimissetpanekute eest premeerimise fondide põhimääruse kehtestamisest“ ja põhimäärus ise (LSKK 1931, nr. 52, art. 337 ja 338; nr. 60, art. 388);

c) NSVL Rahvakomissaride Nõukogu 17. jaanuari 1933. a. määrus „Töö ja Kaitse Nõukogu juures asuva Leiutiste Komitee tööst“ (LSKK 1933, nr. 3, art. 23).

Kinnitatud

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt

5. märtsil 1941

LEIUTISTE JA TEHNILISTE TÄIUSTUSTE PÕHIMÄÄRUS

I jagu

Üldeeskirjad

1. NSV Liidus on autori õigus leiutisele kaitstud kindlaksmääratud korras autoritunnistuse või patendi väljaandmise teel.

Leiutise autor võib oma valikul nõuda kas ainult oma autorluse või temale ka ainuõiguse tunnustamist leiutisele. Esimesel juhul antakse leiutisele autoritunnistus, teisel juhul patent.

2. Autoritunnistusi ja patente antakse ainult leiutistele, mida saab teostada tööstuslikul teel.

Kõigile keemiliselt saadavaile ainetele autoritunnistusi ega patente ei anta; neid võidakse anda vaid nende ainete uutele tootmismeetoditele.

Mittekeemiliselt saadud ravimeile ning maitse- ja toiduainetele antakse ainult autoritunnistusi; patente võidakse anda vaid nende ainete uutele tootmismeetoditele.

Haiguste uutele ravimismeetoditele, mis on tegelikult kontrollitud ja vastavalt ära proovitud, võidakse anda autoritunnistusi, kuid mitte patente.

Uute seemnesortide autoritunnistusi antakse selektsionääridele ja selektsioonijaamadele vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 29. juuni 1937. a. määrusele „Abinõudest teraviljakultuuride seemnete parandamiseks“ (LSKK 1937, nr. 40, art. 168).

3. Neil juhtudel, kus leiutisele antakse autoritunnistus, kuulub leiutise kasutamiseõigus riigile, kes hoolitseb leiutise realiseerimise eest.

Kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid kasutavad nende tegevusalasse puutuvaid leiutisi ühistel alustel riiklike organitega.

Leiduril on õigus käesoleva määruse VII jaos nimetatud tasule ja soodustustele.

Leidurite tasu suuruse, selle maksmise korra ja tähtajad määrab kindlaks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poolt kinnitav erijuhend.

Leiduri nõudel võidakse autoritunnistuse välja andnud rahvakomissariaadi kinnitusele anda leiutisele leiduri nimi või mingi erinimetus, mis märgitakse toodetele või nende pakendile.

4. Neil juhtudel, kus leiutisele on antud patent, rakendatakse järgmisi eeskirju:

a) keegi ei tohi patendivaldaja nõusolekuta kasutada leiutist; isik, kellele kuulub patent (patendivaldaja), võib anda loa (litsentsi) oma leiutise kasutamiseks igale organisatsioonile või üksikisikule;

b) patent antakse viieteistkümne-aastaseks tähtajaks, arvates avalduse esitamise päevast; samast päevast alates on kaitstud patendivaldaja õigused;

c) asutused, ettevõtted või isikud, kes sõltumatult leidurist enne avalduse esitamist leiutisele kasutasid vastavat leiutist NSV Liidu piires või tegid selleks kõik vajalikud ettevalmistused, säilitavad selle leiutise edasise kasutamise õiguse (varemkasutamiseõigus);

d) neil juhtudel, kus leiutis on eriti olulise tähtsusega riigile, kuid rahvakomissariaat ei jõua patendivaldajaga kokkuleppele õiguste loovutamise kohta patendile, võib NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu teha otsuse patendi sundvõõrandamise kohta või litsentsi (leiutise kasutamise loa) andmise kohta asjast huvitatud organile, määrates kindlaks autoritasu suuruse;

e) leidur, kellele on antud patent, ei saa neid soodustusi, mis vastavalt käesolevale määrusele tehakse autoritunnistusi saanud leidureile;

f) patentide väljaandmise asjus ja leiutistele antud patentidelt võetakse erilõivusid NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poolt kindlaks määratud ulatuses ja korras.

Märkus. Lepinguid ja teisi dokumente patendi edasiandmise ja litsentside väljaandmise kohta tuleb registreerida patendi välja andnud rahvakomissariaadis ning NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroos (Leiutiste Büroos). Vastasel juhul loetakse need dokumendid kehtetuks.

5. Patenti ei anta, vaid antakse autoritunnistus:

a) kui leiutis on tehtud seoses leiduri tööga teadusliku uurimise-instituutides, konstruksiooni-büroodes, katsetus-osakondades, laboratooriumides ning teistes asutustes ja ettevõtetes;

b) kui leiutis on tehtud riigorgani, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni ülesandel;

c) kui leidur on saanud leiutise väljatöötamiseks riigilt, kooperatiivselt või ühiskondlikult organisatsioonilt rahalist või muud materiaalset abi.

6. Autoritunnistuse või patendi saamise õigus kui ka väljaantud autoritunnistused ja patendid on pärandatavad. Autoritunnistust päri-
nud isikuile läheb seejuures üle ainult õigus tasule.

Patendis, kuigi see ei ole antud leidurile endale, tuleb tingimata märkida leiduri nimi.

7. Leidur, kes on saanud oma leiutisele patendi, või tema pärijad võivad taotella patendi vahetamist autoritunnistuse vastu, kui nad ei ole patenti kellelegi loovutanud ega andnud litsentsi.

8. Leidur, kellel on ühtedele leiutistele autoritunnistused ja teistele patendid, ei või kasutada soodustusi autoritunnistuste järgi (VII jagu).

9. Kasutuselevõetud tehnilised täiustused realiseeritakse samas korras nagu leiutisedki ja nende autoritel on õigus tasule erilise tabeli järgi vastavalt § 3 ettenähtud juhendile, ning käesolevas põhimääruses ettenähtud soodustustele.

Kasutuselevõetud tehniliste täiustuste kohta annavad nende autoreile vastavaid tunnistusi neid täiustusi kasutavad rahvakomissariaadid, organisatsioonid ja ettevõtted.

10. Leidur peab aktiivselt kaasa aitama oma leiutise realiseerimisele ja edasiarendamisele. Eriti on ta kohustatud leiutist läbitöötavaile ja realiseerivaile organeile esitama kõiki temal olemasolevaid materjale, andma võimalikke ja vajalikke seletusi ning konsultatsioone ja mitte levitama riiklikke huviseid kahjustavaid andmeid leiutise kohta.

11. Välismaalased kasutavad käesolevast põhimäärusest tulenevaid õigusi võrdselt NSV Liidu kodanikega vastastikkuse alusel.

12. Võõra autorluse omastamine, leiutise olemuse üle andmete avaldamine enne avalduse esitamist leiutise kohta ja andmete avaldamine leiutise üle autori enda või mõne teise isiku kui ka organisatsioonide poolt, millega rikutakse käesoleva põhimääruse V jaos ettenähtud korda, samuti leiutise, mille teostamise õigus kuulub riigile, seadusevastane kasutamine toob endaga kaasa kriminaal- ja varandusliku vastutuse.

13. Bürookraatlikkuse ja asjaajamise venitamise eest leiutiste ja tehniliste täiustuste läbivaatamise, läbitöötamise ja juurutamise alal ning nende autoreile tasu maksmisega viivitamise eest võetakse süüdlased vastutusele kuni töölt tagandamise ja kohtu alla andmiseni.

II jagu

Leiundusala juhtimine ja leiutiste realiseerimine

14. NSV Liidu ja liiduvabariikide rahvakomissariatidele kui ka peavalitsustele ja NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuvaile komiteedele ning kooperatiivsete süsteemide keskustele tehakse ülesandeks:

a) leiundusala organiseerimine ning leiutiste ja tehniliste täiustuste kohta arvestuse pidamise, nende läbitöötamise ja kasutuselevõtmise juhtimine alluvais rahvamajandusharudes;

b) suurte leiutiste ja tehniliste täiustuste väljalimine, nende läbitöötamise otsene organiseerimine ja nende kasutuselevõtmise plaanide kindlaksmääramine kui ka tähtsamate leiutiste kasutuselevõtmise plaanide esitamine kinnitamiseks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogule (liiduvabariikide rahvakomissariaatide osas aga kinnitamiseks vastavate vabariikide rahvakomissaride nõukogudele);

c) eksperimentaalbaaside organiseerimine leiutiste läbitöötamiseks;

d) kogemuste vahetamise organiseerimine leiutiste ja tehniliste täiustuste alal;

e) leiundustegevuse plaanipärane suunamine perspektiiv- ja teemaatiliste plaanide väljatöötamise, tähtsamate ülesannete lahendamiseks võistluste organiseerimise jne. teel, samuti laiaulatusliku tehnilise informatsiooni organiseerimise teel leiutiste kohta;

f) välismaal patentimisele ja realiseerimisele kuuluvate leiutiste esitamine Väliskaubanduse Rahvakomissariaadile;

g) NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaankomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroole (Leiutiste Büroole) kõigi nende olulise tähtsusega ettepanekute kohustuslik esitamine, mida kasutatakse vastavas rahvamajandusharus ja millele autorid ei ole võtnud autoritunnistusi.

15. Autoritunnistuste ja patentide väljaandmine pannakse NSV Liidu rahvakomissariaatidele, NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuval peavalitsustele ja komiteedele ning Tarbijateühistute Keskliidule kui ka liiduvabariikide kohaliku tööstuse, kommunaalmajanduse ja hariduse rahvakomissariaatidele.

16. Leiutistele esitatud avalduste ekspertiis ja nende säilitamine peab toimuma korras, mis on kindlaks määratud avaldamisele mittekuuluvate dokumentide kohta.

17. Vastutus paragrahvides 14 ja 15 tähendatud ülesannete teostamise eest pannakse rahvakomissariaatidele (NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuvate peavallitsuste ja komiteede juhatajaile ning Tarbijateühistute Keskliidu presiidiumi esimehele). Rahvakomissariaatides ja Tarbijateühistute Keskliidus asutatakse leiundusbürood.

18. Ettevõtete (vabrikute, tehaste, kaevanduste, sovhooside, masinatraktorijaamade, raudtee-depoode, raudteepiirkondade jne.) ja teadusliku uurimise instituutide juhatajaile tehakse ülesandeks:

a) leiundusala organiseerimine ettevõttes (instituudis), leiduriinitsiatiivi suunamine vastava tööstuse tähtsamate tehniliste ülesannete lahendamisele;

b) vastavale ettevõttele (instituudile) otseselt esitatud kui ka kõrgemalseisvailt organeilt sel eesmärgil vastavale ettevõttele (instituudile) saadetud leiutiste ja täiustuste läbitöötamine, proovimine ja ekspertiis nende kasulikkuse kindlaksmääramiseks ning selleks vajaliku eksperimentaalbaasi organiseerimine;

c) kasulikuks tunnistatud leiutiste ja täiustuste kasutuselevõtmine tootmises;

d) leidurite abistamine nende töös ja nende autoriõiguste vor-

mistamisel, nende tehniliste teadmiste tõstmine ja tehniline konsultatsioon;

e) leiutiste efektiivsuse kindlaksmääramine ning realiseerimisele võetud leiutiste ja tehniliste täiustuste eest vastavalt NSVL Rahvakomisaride Nõukogu poolt kinnitatud juhendile autoritasu maksmine;

f) kõigist tööstusharu ulatuses lähtusust omavaist leiutistest ja tehnilistest täiustustest kõrgemalseisvaile organeile teatamine.

Märkused. 1. Osakondade ja teiste tootmisliitude juhatajate kohustused ja õigused määravad kindlaks rahvakomissariaadid.

2. Leiundustöö juhtimine kolhoosides pannakse masina-traktorijaamadele NSVL Põllutöö Rahvakomissariaadi juhendiga kindlaksmääratavas korras.

19. Ettevõttesse, trusti või rahvakomissariaati saabunud ning nende tegevusalasse puutuvad ettepanekud leiutistele ja tehnilised täiustused tuleb läbi vaadata ettevõtteis hiljemalt 10 päeva jooksul, trustides hiljemalt 20 päeva jooksul ja rahvakomissariaatides hiljemalt kahe kuu jooksul, arvates nende saabumise päevast. Nimetatud tähtaja jooksul peab ettepaneku saanud organisatsioon selle ettepaneku kas kasutusele võtma või tagasi lükkama, või proovimiseks või eksperimenteerimiseks vastu võtma.

Need otsused tuleb autorile viivitamatult teatavaks teha, ettepaneku tagasilükkamise puhul aga tuleb autorile teatada tagasilükkamise põhjus.

Ettepanekud, mida võib otstarbekalt kasutusele võtta, saadetakse läbitöötamisele ja kasutamisele, kui neile ei nõuta patenti.

Organisatsioon, kes on ettepaneku edasise läbitöötamise tunnistanud otstarbekaks, kindlustab läbitöötamise ja vajalike katsete teostamise ning koostab läbitöötamise, proovimustri valmistamise ja leiutise proovimise kalendriplaani, märkides ära plaani täitmise eest vastutavad isikud.

20. Kui leiutise läbitöötamine ja proovimine toimub samas ettevõttes või asutuses, kus töötab leidur, siis võib teda vajalikel juhtudel vabastada põhitööst, säilitades talle palga tema keskmise töötasu ulatuses.

Kui aga läbitöötamine ja proovimine toimub mõnes teises ettevõttes või asutuses, saab leidur selle aja eest tasu läbitöötamist ja proovimist organiseerinud organilt, kusjuures säilib tema ametikoht alatises töökohas. Tasu suurus määratakse sel puhul kindlaks kokkuleppel ettevõtte ja töölerakendatud leiduri vahel, see ei tohi aga olla väiksem tema keskmisest töötasust. Kui leiduril ei ole alalist põhitööd, määratakse tasu suurus kindlaks kokkuleppel.

21. Suurtes ettevõtetes organiseeritakse rahvakomisaride või nende asetäitjate juhistel eksperimentaalosakondi ja töökodasid spetsiaalselt katsetustööde teostamiseks ning leiutiste ja tehniliste täiustuste proovimustrite valmistamiseks.

22. Eduka töö eest leiutiste ja tehniliste täiustuste kiirema läbitöötamise ja kasutuselevõtmise alal kui ka kaastöö eest nende üleviimiseks kogemuste vahetamise korras teistesse asjast huvitatud ettevõtetesse võib insener-tehnilisi töötajaid ja töölisi kui ka ettevõtete ja osakondade juhatajaid premeerida leiundusala finantseerimiseks ettenähtud summadest.

Nimetatud isikuile ei tohi preemiat maksta enne tasu väljamaksmist leidurile.

Leiutiste realiseerimiseks kaasa aidanud isikute premeerimise ja preemia suuruse arutamise korra määrab kindlaks juhend tasumaksmiseks leiutiste ja tehniliste täiustuste eest (§ 3).

23. Vaidlusi tasude suuruse üle leiutiste ja tehniliste täiustuste eest lahendab administratiivses korras kõrgemalseisva majandusorganisatsiooni juhataja. Rahvakomissari (keskasutuse juhataja) otsus loetakse lõplikuks.

24. Hagisid küsimuste alal leiutiste ja tehniliste täiustuste eest tasu maksmise korra ja tähtaegade rikkumise kohta esitatakse üldises kohtulikus korras.

III ja g u

Õiguste vormistamine leiutistele

1. Autoritunnistused

25. Avalduse autoritunnistuse saamiseks esitab vastavale rahvakomissariaadile (§ 15) kas leidur ise, tema pärijad või leiduri volitusel ettevõtte või asutus.

Avalduses tuleb ära näidata: leiutise autor, tema tegevusalla, töökoht (tema aadress, välismaalastel ka kodakondsus) ja leiutise nimetus.

Avaldusele tuleb lisada leiutise kirjeldus koos vajalike joonistega.

Kirjelduses tuleb esitada leiutise põhiolu sedavõrd täpselt, selgelt ja täielikult, et nähtuks leiutise uudsus, ning pealeselle, et selle kirjelduse põhjal oleks võimalik leiutist ellu viia.

Avaldus koos kirjelduse ja joonistega esitatakse kolmes eksemplaris, milledest ühe saadab rahvakomissariaat uudsuse kindlaksmääramiseks NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroole (Leiutiste Büroole) ja teise eksemplari — kasulikkuse kindlaksmääramiseks; kolmas eksemplar säilitatakse rahvakomissariaadi leiundusbüroos.

Kui avaldus ei vasta käesolevas paragrahvis tähendatud nõudeile, teeb rahvakomissariaat kümne päeva jooksul avaldajale ettepaneku täiendada avaldust puuduvate materjalidega, milleks antakse talle ühekuine tähtaeg.

26. Päevaks, millest arvutatakse avalduse esmasust (prioriteeti), loetakse seda päeva, kui avaldus saabus rahvakomissariaati, vaidluse korral aga seda päeva, kui avaldus anti postile või mõnda teise riigiasutusse paragrahvis 64 ettenähtud juhtudel.

Kui avaldusele ei olnud lisatud kirjeldust ega vajalikke jooniseid, loetakse avalduse esitamise päevaks kirjelduse ja jooniste saabumise päeva.

27. Ühe kuu jooksul, arvates avalduse saabumise päevast vastavasse rahvakomissariaati, võib avaldaja esitatud kirjeldusi ja jooniseid täiendada ja parandada, muutmata avaldust sisult.

Täiendused ja parandused esitatakse kolmes eksemplaris.

Rahvakomissariaat võib avaldaja palvel täiendamise ja parandamise tähtaega kuni kolme kuuni pikendada.

28. Asutuste ja ettevõtete, samuti viimaste ja leidurite vahelist kirjavahetust leiutiste asjus, millele autoritunnistusi ei ole veel avaldatud, peetakse avaldamisele mittekuuluvate materjalide kohta kindlaksmääratud korras.

Kirjavahetust salajaste leiutiste kohta peetakse käesoleva põhimääruse V jaos ettenähtud korras.

29. Iga rahvakomissariaati saabunud avalduse uurimise eesmärgiks on kindlaks teha, kas selles leidub olulise uudsuse ja kasulikkuse tunnuseid.

30. Ekspertiisi aluseks uudsuse kohta tuleb võtta varem välja antud nõukogudeaegseid, enne-nõukogudeaegseid ja välismaisi autoritunnistusi ning patente, varem tehtud avaldusi, NSV Liidu piires ilmunud kirjandust, välismaist kirjandust, samuti andmeid leiutiste kasutamise kohta.

31. Vastuvõetud avalduste alusel annab rahvakomissariaat avaldajale tõendi avalduse läbivaatamiseks vastuvõtmise kohta, kuhu on märgitud autor, avaldaja ja leiutise nimetus ning avalduse saabumise päev.

Õiend avalduse läbivaatamiseks vastuvõtmise kohta tuleb saata avaldajale hiljemalt kümne päeva jooksul, arvates avalduse saabumise päevast.

32. Rahvakomissariaat peab otsustama autoritunnistuse väljaandmise või sellest keeldumise hiljemalt kahe kuu jooksul, arvates NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo (Leiutiste Büroo) retsensiooni saamise päevast.

33. Ekspertiisi uudsuse kohta teostab NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo (Leiutiste Büroo) avalduste saabumise järjekorras ja lõpetab selle hiljemalt kahe kuu jooksul, arvates vastavalt rahvakomissariaadilt avalduse saabumise päevast.

34. Avaldajal on õigus tutvuda kõigi (välja arvatud salajaste ja avaldamisele mittekuuluvate) materjalidega, millele põhjal on tehtud ekspertiisi järeldused, samuti nõuda, et temale saadetakse tasuta ära kirjad tema avaldusele vastuseatud materjalidest.

35. Rahvakomissariaadi otsus autoritunnistuse väljaandmise kohta koos leiutise põhiolu kavastatava formuleeringuga (leiutise vormel) tuleb teha teatavaks avaldajale paragrahvis 32 märgitud tähtajal. Avaldajal on kavastatava leiutise vormeliga mittenõustumise korral õigus esitada ühe kuu jooksul oma vastuvaidlus. Selle vastuvaidluse peab rahvakomissariaat läbi vaatama samuti ühe kuu jooksul. Rahvakomissariaadi otsus selles küsimuses, kinnitatud vastava rahvakomissari poolt, on lõplik.

36. Autoritunnistuse väljaandmisest keeldumise peale võib autor vastavale rahvakomissarile kaevata ühe kuu jooksul, arvates keeldumise kohta teate saamise päevast.

37. Isikuil, kes tegid leiutise ühiselt (kaasautorid), on igal juhul õigus saada autoritunnistust, kuhu on märgitud iga kaasautori perekonnanime- ja isanimi.

Isikud, kes on leidurile osutanud tehnilist abi, ei loeta kaasautoreiks.

Kui leiutis tehti ettevõttes, teadusliku uurimise instituudis või organisatsioonis ja töötati autori poolt läbi nende organite ülesandel, siis antakse autoritunnistus välja tegeliku leiduri nimele, märkides ära ettevõtte või organisatsiooni, kus leiutis läbi töötati.

Märkus. Leiutistele, mis on kollektiivsete kogemuste ja praktika tulemuseks ning mitte üksikute leidurite või leidurite rühmade initsiatiivi tulemuseks, võib anda autoritunnistusi, kuid mitte patente büroo, laboratooriumi, instituudi või ettevõtte nimele.

38. Riiklikud organid, kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid ning üksikisikud võivad ühe aasta jooksul, arvates autoritunnistuse andmise väljakuulutamise päevast (neil juhtudel aga, kus väljakuulutamist ei toimu, ühe aasta jooksul, arvates tunnistuse väljaandmise päevast) vaielda leiutisele autoritunnistuse andmise õigsuse vastu, tõestades: a) et leiutis ei ole uus või b) et leiutise tegelikuks autoriks on teine isik.

Vaidlused uudsuse puudumise kohta (p. a) lahendab lõplikult NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo (Leiutiste Büroo).

Autoritunnistuse tühistamise korral kuulutatakse sellest „NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroo bulletäänis“.

Hagisid vaidluste kohta autorluse üle (p. b) esitatakse üldises kohtulikus korras, sellest samaaegselt teatades autoritunnistuse väljaandnud organisatsioonile.

Samas korras lahendatakse vaidlused tehniliste täiustuste autorluse üle.

39. Kui vaidlus autorluse kohta on esitatud enne autoritunnistuse väljaandmist, teostab rahvakomissariaat kõik autoritunnistuse väljaandmise võimaluse kindlaksmääramiseks vajalikud toimingud, seiskab aga väljaandmise kuni vaidluse lahendamiseni kohtu poolt.

Kui lagi vaidluste alal autorluse kohta on esitatud pärast autoritunnistuse väljaandmist ja kui kohus tunnistab, et avalduses märgitud isik ei ole leiutise autor, siis kuulutatakse väljaantud tunnistus kehtetuks. Kohtu poolt leiutise tegelikuks autoriks tunnistatud isikule antakse autoritunnistus välja esmasusega esimese avalduse väljaandmise päevast. Sellest kuulutatakse „NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroo bulletäänis“.

40. Autoritunnistusi annavad rahvakomissariaadid välja (§ 15) NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt kinnitatud ühtses vormis kogu NSV Liidu kohta.

41. Kõik esildused ja dokumendid autoritunnistuse väljaandmise asjus on vabad igasugustest maksudest.

2. Patendid

42. Patendi saamiseks avalduste ja nende ekspertiisi suhtes kohaldatakse vastavalt paragrahvides 25—40 märgitud korda alljärgnevate iseärasustega.

43. Avalduse patendi väljaandmiseks võib esitada nii leidur ise kui ka tema õigusjärglane.

44. Alaliselt välismaal elavad isikud ajavad oma asju patendi väljaandmise alal Üleliidulise Kaubanduspalati kaudu.

45. Vaidlus väljaantud patendi vastu käesoleva põhimääruse § 5 märgitud motiividel kui ka motiividel, et leiutis ei ole uus, võib toimuda asjast huvitatud riiklike organite, ühiskondlike organisatsioonide ja üksikisikute algatusel ja on lubatud patendi kogu kehtivuse ajal.

46. Iga avaldus peab käima ainult ühe leiutise kohta.

47. Kui avaldaja, kes ei nõustu patendi vormeliga või kellele keelduti patenti välja andmast, nõuab, et temale saadetakse ära kirjad materjalidest, millede alusel tehti keeldumisotsus, on vastav rahvakomissariaat kohustatud andma ära kirjad materjalidest (§ 34) avaldaja korraldusse tingimusel, et avaldaja tasub sellega seotud kulud.

48. Kui rahvakomissariaat tunnistab patendi väljaandmise võimalikuks, kuulutatakse sellest esialgselt „NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroo bulletääni“, märkides ära avaldaja ja leiduri nimed kui ka patendi vormeli.

Kolme kuu jooksul pärast leiutise vormeli esialgselt kuulutamist või riiklikud organid, kooperatiivsed ja teised organisatsioonid kui ka üksikisikud esitada vaide patendi väljaandmise vastu, vaieldes leiutise vormeli vastu.

Vastuvaidlusi tuleb esitada üksikasjalise motiveeringuga ja koos vajalike materjalidega.

Saabunud vastuvaidlused peab rahvakomissariaat läbi vaatama kahe kuu jooksul, arvates nende saabumise päevast.

49. Lõivu mittetasumine väljaantud patendi eest lõpetab patendi kehtivuse.

3. Registreerimine ja kuulutamine

50. NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroole (Leiutiste Büroole) tehakse ülesandeks:

a) autoritunnistuse või patendi saamiseks rahvakomissariaatidelt saavate avalduste ekspertiisi toimetamine nende uudsuse kohta;

b) rahvakomissariaatide poolt väljaantud autoritunnistuste ja patentide registreerimine;

c) „NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroo bulletääni“ ja brošüüride väljaandmine leiutiste kirjeldusega, milledele on välja antud autoritunnistused või patentid, mis koos moodustavad „NSV Liidu leiutiste kogu“;

d) saabunud avalduste, väljaantud autoritunnistuste ja patentide (välja arvatud V jaos märgitud autoritunnistused ja patentid) kuulutamine „NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroo bulletääni“;

e) patendimaterjalide rahvusvahelise vahetuse teostamine, üleliidulise patent-tehnilise raamatukogu komplekteerimine ja juhtimine;

f) patent-tehnilise kirjanduse andmeil nii nõukogude kui ka välismaal

tehtud uemate leiutiste kohta tehnilise informatsiooni andmine, samuti leiundusalasse puutuva kirjanduse kirjastamine.

51. Kui rahvakomissariaat on otsustanud anda välja autoritunnistuse ja kindlaks määranud leiutise vormeli (§ 35), patentide suhtes aga siis, kui on möödunud § 48 märgitud tähtajad, saadab rahvakomissariaat leiutise kohta autoritunnistuse või patendi väljaandmise otsusest ära kirja NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroole. (Leiutiste Büroole) selle otsuse lõplikuks redigeerimiseks, registreerimiseks ja autoritunnistuse või patendi väljaandmise kuulutamiseks „Bülletäänis“.

Rahvakomissari või rahvakomissari asetäitja allkirjaga varustatud autoritunnistused või patendid antakse pärast nende registreerimist avaldajale välja.

52. Juhul, kui NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo (Leiutiste Büroo) keeldub autoritunnistuse või patendi registreerimisest, on ta kohustatud vastavale rahvakomissariaadile või autorile ühe kuu jooksul teada andma keeldumise põhjused, lisades sinna juurde keeldumise aluseks olevad materjalid.

53. Avalduse materjalide esialgsel läbivaatamisel kaalub rahvakomissariaat küsimust, kas on lubatav avaldada andmeid vastava leiutise kohta. Kui andmete avaldamist leiutise kohta tunnistatakse mitteotsarbekohaseks, kuulutatakse leiutis avaldamisele mittekuuluvaks või salajaseks, millest teatatakse avaldajale, autorile ja asjast huvitatud organeile.

Säärast otsust võib vajaduse korral teha ka leiutise käsitlemise järgnevais staadiumides, eriti NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo (Leiutiste Büroo) ettepanekul.

Rahvakomissariaat kui ka NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo (Leiutiste Büroo) võivad avalduse ja autoritunnistuse või patendi väljaandmise kuulutamist, samuti kirjelduse ja jooniste avaldamist ajatada või üldse ära keelata.

IV jagu

Täiendavad leiutised

54. Leiutist peetakse täiendavaks leiutiseks, kui see on teise (põhi-) leiutise täiustuseks, millele on antud välja autoritunnistus või patent, ja kui seda ei saa ilma põhileiutise rakendamiseta iseseisvalt kasutada.

55. Kui põhileiutisele on antud välja autoritunnistus, siis antakse selle täiendavale leiutisele välja sõltuv autoritunnistus, kui põhi-autoritunnistuse väljaandmise päevast ei ole möödunud üle 15 aasta; vastasel korral peetakse leiutist iseseisvaks leiutiseks.

Seejuures avaldus täiendavale leiutisele, mis on autori poolt esitatud enne nelja kuu möödumist, arvates temale põhi-autoritunnistuse väljaandmise päevast, omab esmasust (prioriteeti) avalduse ees sama-

sugusele leiutisele, mille on selle tähtaja jooksul teinud mõni teine isik.

56. Kui põhileiutist, millele on antud välja autoritunnistus, ei ole asunud iseseisvalt realiseerima, vaid seda hakatakse realiseerima seoses täiendava leiutisega, makstakse NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt kinnitatud juhendi kohaselt tasu mõlema leiutise autorile.

57. Kui põhileiutisele on antud välja patent, siis antakse täiendavale leiutisele autori valikul kas sõltuv patent või sõltuv autoritunnistus. Seejuures on täiendava leiutise elluviimine lubatud ainult kokkuleppel põhileiutise patendi valdajaga või lahendatakse küsimus § 4 korras.

Sõltuva autoritunnistuse saanud isikule makstakse tasu üldistel alustel, kuid mitte varem, kui riik on saanud õiguse põhileiutise elluviimiseks.

Sõltuv patent antakse põhipatendi kehtivuse ajaks.

58. Kui põhi-autoritunnistuse või põhipatendi kehtivus täiendavat leiutist mittepuudutavalt põhjusil lõpeb, siis muutuvad sõltuvad autoritunnistused või sõltuvad patendid iseseisvateks. Seejuures säilitab sõltuv patent oma jõu ainult selleks ajaks, mille peale oli põhipatent välja antud.

Igas teises suhtes on sõltuv patent võrdne iseseisva patendiga.

V j a g u

Salajased leiutised ja tehnilised täiustused

59. Riigikaitsele puutuvad leiutised ja tehnilised täiustused tunnistatakse salajasteks.

Pealeselle võib rahvakomissariaat või rahvakomissariaadi järgneval kinnitusel iga organ, kellele on esitatud leiutis või täiustus, tunnistada selle salajaseks, kui selle saladuses hoidmist nõuavad riigi huvid.

60. Otsus leiutise või tehnilise täiustuse salajaseks tunnistamise kohta tehakse viivitamatult teatavaks avaldajale, leidurile ja asjast huvitatud organeile.

61. Leiutise või tehnilise täiustuse salasust võib lõpetada samas korras nagu see kehtestati.

62. Kriminaalvastutuse ähvardusel on keelatud salajaste leiutiste ja täiustuste kohta andmete avaldamine trükis ning nende sisu avalikuks-tegemine ükskõik millisel viisil.

63. Juhul, kui leidur arvab, et tema leiutisel või tehnilisel täiustusel võib olla salajane iseloom, on ta kohustatud võtma tarvitusele kõik temast olenevad abinõud, et takistada selle leiutise või tehnilise täiustuse avalikuksaamist ja andma selle üle asjast huvitatud NSV Liidu riiklikule organile.

64. Avalduse leiutise kohta, mis võib olla tähtis riigikaitse huvides, on selle autor kohustatud kas isiklikult esitama Riigikaitse või Sõjalaevastiku Rahvakomissariaadile, või kuuluvuse järgi Lennukitõöstuse, Laevaehitustööstuse, Relvastuse või Laskemoona Rahvakomissariaadile,

või saatma selle salajases korras vastavale rahvakomissariaadile NSVL Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaadi kohaliku organi kaudu. Kui autor töötab ettevõttes või teadusliku uurimise instituudis, kelle tegevusse leiutise objekt otseselt puutub, võib ta avalduse anda ettevõtte (instituudi) salaosakonda edasisaatmiseks salajases korras kuuluvuse järgi.

65. Salajaste leiutiste läbitöötamiseks on asjast huvitatud asutused kohustatud andma leidureile õiruumid, keelates neil selliste leiutiste läbitöötamist kodus.

66. Riigikaitseesse puutuvate leiutiste ja tehniliste täiustuste väljaliku, nende ekspertiiside, leiduritega peetava kirjavahetuse, läbitöötamise, salasuse lõpetamise kui ka neis asjus esinevate vaidluste lahendamise kord määratakse kindlaks erijuhendiga, mille NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Kaitsekomitee ettepanekul kinnitab NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu.

VI jagu

Leiutiste patentimine ja realiseerimine välismaal

67. NSV Liidu piires kui ka riigi poolt lähetatud nõukogude kodanike välismaal tehtud leiutiste patentimine ja realiseerimine välismaal toimub eranditult NSVL Rahvakomissaride Nõukogu loal ja tema poolt kindlaksmääratud korras.

Selle korra rikkumine toob endaga kaasa kriminaalvastutuse.

68. Leiduri õiguste kaitse suhtes välismaal on autoritunnistus võrdne patendiga.

VII jagu

Tasud ja soodustused autoritunnistusi saanud leidureile ja tehnilisi täiustusi esitanud isikuile

69. Kui leiutist või tehnilist täiustust on asunud realiseerima, saab leidur või täiustuse esitanud isik NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt kinnitatud juhendi alusel tasu, sõltuvalt tehnilisest tähtsusest, säästust või muust efektist, mida leiutis või tehniline täiustus annab rahvamajandusele, ja leiutise või tehnilise täiustuse viimistluse astmest.

70. Tasult leiutise või tehnilise täiustuse eest, mis ei ületa 10 000 rubla, tulumaksu ei võeta; kui aga tasu ületab 10 000 rubla, arvutatakse maksu tasu üldsummast, millest on lahutatud 10 000 rubla.

71. Kõigi realiseeritud leiutiste ja tehniliste täiustuste ning nende eest makstud tasude kohta tehakse märkus leiduri või tehnilise täiustuse esitanud isiku tööraamatusse.

72. Leiduritel on kõigi muude tingimuste võrdsuse puhul eesõigus pääseda teaduslike töötajate ametikohtadele vastavais teadusliku uurimise ja katsetamise asutustes ja ettevõtetes.

ABINÕUDEST TERAVILJAKULTUURIDE SEEMNETE PARANDAMISEKS

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrusest 29. juunist 1937

(LSKK 1937, nr. 40, art. 168)

15. Panna NSVL põllutöö rahvakomissarile koos toiduainete tööstuse sovhooside rahvakomissaridega ja NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Varumise Komitee esimehega „Autoritunnistuste“ kui ka „Sordiparanduse tunnistuste“ väljaandmine selektsionääridele ja selektsioonimaadele.

NSVL RKN määruse § 9 juurde leituste
ja tehniliste täiustuste põhimääruse kinni-
tamise kohta

KULUTUSTEST VÄLJASPOOL KAPITAALTÖÖDE PLAANE TOIMUVATEL EHITUSTÖÖDEL

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrusest 19. septembrist 1935

(LSKK 1935, nr. 49, art. 417)

Väikeste ehitus- ja remonttööde läbiviimise ning väiksemate seadmete ja väikeinventari soetamise lihtsustamise eesmärgil NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu otsustab:

I. Nõukogude asutustel ning majanduslikel, kooperatiivsetel ja ühiskondlikel organisatsioonidel lubada väljaspool neile määratud ja nende finantsplaanidega ettenähtud summade arvel või üleplaaniilise akumulaatsiooni ja sisemiste ressursside mobiliseerimise arvel tehtavate kapitalitööde plaane teha järgmisi otsest majanduslikku efekti andvaid kulutusi:

1) kulutused töötavaile ettevõtetele ja asutustele seadmete, aparaatide ja inventari soetamiseks hinnaga kuni 200 rubla ühe eseme eest;

2) kulutused remondiks ja väikesteks korraldustöödeks tööstuslikes ja põllumajanduslikes ettevõtetes (kaasa arvatud seadmete asendamine või uuendamine) tingimusel, et nende tööde eelarveline hind ei ulatu üle 5000 rubla ühes ettevõttes ning et need tööd sooritatakse täielikult ühe aasta jooksul;

3) kulutused ruumide ümberehitamiseks, sisseseade, inventari ja tööriistade soetamiseks kaubandus- ja varustusettevõtetele, varumissetvõtetele, ühiskondliku toitlustamise ettevõtetele ja vastavatele jaama- ning sadamaruumidele, mis ei ületa 5000 rubla aastas, Moskvas, Leningradis ja Kiievis aga 10 000 rubla aastas, sõltuvalt ettevõtte suurusest.

Kulutuste suuruse määravad mitmesuguste ettevõtete kategooriate jaoks kindlaks rahvakomissariaadid ja kooperatiivkeskused;

4) väljaminekud, mida teevad raudtee-, vee-, õhu- ja maanteetranspordi

ettevõtted väikesteks ehitus- ja korraldustöödeks (putkad, ülesõidukoh-
tade tõkestamine ja sisustamine, lihtsamad maakorraldustööd jaamades
jne.) ning jaamade maa-ala heakorraldustöödeks (valgustuse sissesead-
mine, haljastamine jne.) — 5000 rubla aastas ühe ettevõtte kohta (jaam,
depoo, teelõik, vagunijaoskond, sadam), Teede Rahvakomissariaadi
suurte jaamaahonete jaoks aga kuni 10 000 rubla aastas (igal üksikul
juhul Teede Rahvakomissariaadi loal);

5) kulutused kioskide, müügilaudade ja puhvete ehitamiseks ning
liikuva sisseseade soetamiseks hooajakaubanduse jaoks kuni 2000 rubla
ulatuses ühe eseme kohta, Moskvas, Leningradis ja Kiievis aga kuni
5000 rubla ühe eseme kohta;

11) kulutused sisseseade ja inventari ehitamiseks või soetamiseks, mis
tehakse järgmiste summade arvel:

esiteks, ettevõtetele kindlaksmääratud ja nende käsutusse minevast
üleplaanilisest kasumist saadavad mahaarvestused, eelarvelist dotatsiooni
saavates ettevõtetes aga ettevõtte direktori käsutusse jääv sääst, mis
saadakse üleplaanilisest omahinna alandamisest, mitte suuremas ulatuses
kui 50% ettevõtte poolt saavutatud säästu kogusummast;

teiseks, 25% tööliste ja teenistujate heaolu parandamise fondist, mis
jäetakse ettevõtte käsutusse kultuurilisel-ellutarbelisteks vajadusteks;

kolmandaks, jäätmete töötlemise osakondade poolt massikaupade toot-
misest saadavad kasumid.

Kindlaks määrata, et selles punktis nimetatud allikatest finantseerita-
vaid täiendavaid kapitalimahutusi võib teha ainult tööde alal, mille
arvestushind ei ületa ettevõtte vahendite kogusummat, mis on saadud
käesoleva punkti kohaselt.

Nende kulutuste kohta ei käi käesoleva määruse p. 1—5 kehtestatud
kitsendused;

14) kulutused töötavatele ettevõtetele, asutustele, koolidelle ja haigla-
tele pehme inventari (rõivad, jalatsid, vooditarbed, vaibad, jne.), igat
liiki mööbli, igat liiki kantseleitarvete (kirjutusmasinad, arvutus- ja kir-
jutusvahendid jne.), muusikariistade ja kehakultuuri riistastiku ning
muuseumi-väljapanekute soetamiseks — eelarvelistes asutustes riigiel-
arvega kindlaksmääratud summade piires, isemajandavates asutustes aga
kõrgemalseisvate organisatsioonide poolt neile kinnitatud eelarvete
piires;

15) kulutused tüüp-projekteerimise alal.

II. Lubada Üleliidulisel Töõndusliku Kooperatsiooni Nõukogul, Üle-
liidulisel Kooperatiivsel Metsatöõndusliidul, Integreerimiskeskusel, tarbijate
kooperatsiooni maavõrgul ja invaliidide kooperatsioonil teha kulutusi
üle neile kindlaks määratud kapitaaltööde plaanide, kulutusi uute väi-
keste ettevõtete ehitamiseks ja neile varanduse soetamiseks eelarvehin-
naga mitte üle 5000 rubla, samuti väikesteks töödeks tegutsevates ette-
võtetes ja sisseseade ning inventari soetamiseks hinnaga kuni 10 000 rubla
artelli kohta (töõnduslik kolhoos, küla tarbijateühing) vastava koopera-
tiivkeskuse poolt kindlaksmääratud korras.

III. Kindlaks määrata, et kolhooside igat liiki kapitaalkulutused
tehakse sõltumatult nende finantseerimisallikatest üle NSVL Rahva-
komissaride Nõukogu poolt kindlaksmääratud kapitaaltööde aastaplaa-
nide.

KAPITALIMAHUTUSTE VÄLJASPOOL PLAANI TEOSTAMISE KORRAST

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrus 13. septembrist 1936

(LSKK 1936, nr. 48, art. 405)

Nõuetekohase kontrolli kindlustamise eesmärgil kapitalimahutuste teostamise üle väljaspool plaani, mis on ette nähtud NSVL Rahvakomissaride Nõukogu 19. septembri 1935. a. määruse „Kulutustest väljaspool kapitaaltööde plaani toimuvatel ehitustöödel“ § 1 punktis 11 (LSKK 1935, nr. 49, art. 417 ja 1936, nr. 20, art. 181) NSVL Rahvakomissaride Nõukogu otsustab:

1. Kapitalimahutusi võib teostada väljaspool plaani:

a) ettevõtte direktori korraldusel neil juhtudel, kus ehitusobjekti kogu eelarvehind ei ületa 100 000 rubla;

b) rahvakomissariaadi peavalitsuse juhataja loal neil juhtudel, kus ehitusobjekti kogu eelarvehind ületab 100 000 rubla, kuid ei ületa 500 000 rubla, Rasketööstuse Rahvakomissariaadis aga, kui see ei ületa üht miljonit rubla;

c) rahvakomissari loal järgneva teatamisega sellest kuuluvuse järgi kas NSV Liidu või liiduvabariigi Rahvakomissaride Nõukogule neil juhtudel, kus ehitusobjekti kogu eelarvehind ületab 500 000 rubla, Rasketööstuse Rahvakomissariaadis aga, kui see ületab üht miljonit rubla.

2. Kõiki summasid, mis on ette nähtud kapitalimahutusteks väljaspool plaani, hoiavad ettevõtted tingimata:

a) Riigipangas (ettevõtte arvelduskontol) neil juhtudel, kus ehitusobjekti kogu eelarvehind ei ületa 100 000 rubla;

b) vastavas pikaajaliste hoiuste eripangas neil juhtudel, kus ehitusobjekti kogu eelarvehind ületab 100 000 rubla.

Summasid, mis on ette nähtud kapitalimahutusteks väljaspool plaani, maksavad pangad välja ja teostavad kontrolli nende summade kulutamise üle kapitaalehituse finantseerimiseks kindlaksmääratud üldistel alustel.

JUHENDI „TASUMAKSMISE KOHTA LEIUTISTE, TEHNILISTE TÄIUSTUSTE JA RATSIONALISEERIMISETTEPANEKUTE EEST“ KINNITAMISEST

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrus nr. 1904 27. novembrist 1942

(LMKK 1942, nr. 10, art. 178)

1. Kinnitada NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi poolt esitatud juhend „Tasumaksmise kohta leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimissettepanekute eest“.

2. Käesoleva juhendi väljaandmisega lugeda kehtetuks Töö ja Kaitse

Nõukogu juures asuva Leiutiste Komitee 31. oktoobri 1931. a. juhend „Tasumaksmise kohta leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute eest“ koos kõigi muudatuste ja täiendustega selle juurde.

Kinnitatud NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt 27. novembril 1942

JUHEND TASUMAKSMISE KOHTA LEIUTISTE, TEHNILISTE TÄIUSTUSTE JA RATSIONALISEERIMISETTEPANEKUTE EEST

I. Üldeeskirjad

1. Leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute autoritele makstakse tasu vastavalt käesolevale juhendile.

2. Leiutisteks, mida hõlmab käesolev juhend, tunnistatakse neid, millele on välja antud autoritunnistused NSVL RKN 5. märtsi 1941. a. määrusega (LMKK 1941, nr. 9, art. 150) kinnitatud „Leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimääruses“ ettenähtud korras.

Tehnilisteks täiustusteks, mida hõlmab käesolev juhend, on need ettepanekud, mis parandavad antud ettevõttes või tootmisalal olemasolevaid konstruktsioone või tehnoloogilisi protsesse, kui neile ettepanekuile on välja antud autoritunnistused ülalnimetatud põhimääruse § 9 korras.

Ratsionaliseerimisetepanekuteks, mida hõlmab käesolev juhend, on tootmis-tehnilise iseloomuga ettepanekud, mis otseselt parandavad tootmisprotsessi sisseseadete, materjalide või tööjõu efektiivsema ärakasutamise teel, kuid ei muuda oluliselt tootmisprotsessi olemasolevaid konstruktsioone või tehnoloogilisi protsesse.

Käesolev juhend ei hõlma ratsionaliseerimisetepanekuid majanduse organiseerimise ja juhtimise parandamiseks, nagu näiteks ettepanekud arvestuse ja aruandluse, dokumentatsiooni, varumise, müügi jms. lihtsustamise või parandamise alal. Tasu selliste ettepanekute eest makstakse ettevõtte, asutuse või organisatsiooni juhataja äranägemisel premeerimise korras.

3. Tasu makstakse nende ettepanekute eest, mis on võetud kasutamisele. Kui ettepaneku elluviimine nõuab selle täiendavat töötlemist või proovimist, makstakse tasu pärast töötlemist või proovimist.

4. Tasu suurus määratakse sõltuvalt ettepaneku tehnilisest tähtsusest, majanduslikust või muust ettepaneku rakendamisel rahvamajanduses avalduvast efektist, ja ettepaneku viimistluse astmest autori poolt.

5. Tasu suuruse määrab ja tasu maksab selle majandusorganisatsiooni juhataja, kes võttis ettepaneku kasutamisele, kusjuures:

a) kui ettepanekut kasutab rahvakomissariaadi ühe peavalitsuse mitu ettevõtet, arvutab ja maksab tasu autorile välja peavalitsus;

b) kui ettepanekut kasutavad ühe rahvakomissariaadi mitme peavalitsuse ettevõtted, või ettevõtte, mis allub yahetult rahvakomissariaadile, arvutab ja maksab tasu välja rahvakomissariaat;

Märkus. Kui tasu maksavad peavalitsused või rahvakomissariaadid, siis lahutatakse sellest summad, mis autor on antud ettepaneku eest saanud ettevõtteilt.

c) kui ettepanekut kasutab mitu rahvakomissariaati, lasub ettepanekut esimesena kasutamisele võtnud rahvakomissariaadil kohustus arvu-
tada ettepaneku kasutamisest rahvamajanduses saadav sääst ja kindlaks
määrata autorile kuuluva tasu suurus, ära näidates teistele sama ettepa-
nekut kasutavatele rahvakomissariaatidele langeva osa sellest. Tasu
maksab välja rahvakomissariaat, kes ettepaneku võttis vastu esimesena,
kusjuures teised rahvakomissariaadid temale hiljem tasuvad neile lange-
nud summad.

6. Tasu mitme isiku ühise ettepaneku eest jaotatakse nende vahel
omavahelisel kokkuleppel.

7. Kui põhiettepanekut kasutamisele ei võetud, see aga võetakse kasu-
tamisele seoses täiendava ettepanekuga, siis makstakse tasu mõlema
ettepaneku eest. Kui sealjuures täiendava ettepaneku tegi mitte põhi-
ettepaneku autor, vaid teine isik, siis jaotatakse tasu mõlema autori
vahel nende omavahelisel kokkuleppel.

8. Õigus tasule kustub, kui autor seda ei kasutanud kolme aasta
jooksul, arvates tasusaamise õiguse tekkimise päevast, ja kui autoril
seejuures oli teada, et tema ettepanek on kasutamisel.

II: AUTORI TASU MÄÄRAD JA VÄLJAMAKSMISE TÄHTAJAD

9. Leitudise, tehnilise täiustuse ja ratsionaliseerimisettpaneku autorile
määratakse tasu sõltuvalt ettepaneku rakendamisest saadud aastase
säästu summast järgneva tabeli kohaselt:

Aastase säästu summa	Autori tasu määr		
	leitudise eest	tehnilise täius- tuse eest	ratsionalisee- rimisette- paneku eest
kuni 1000 rubla	30% säästust, kuid mitte vä- hem kui 200 rbl.	25% säästust, kuid mitte vä- hem kui 150 rbl.	12,5% säästust, kuid mitte vä- hem kui 100 rbl.
1 000 — 5 000 rbl.	15% + 100 rbl.	12% + 130 rbl.	6% + 65 rbl.
5 000 — 10 000 „	12% + 250 „	8% + 330 „	4% + 170 „
10 000 — 50 000 „	10% + 450 „	5% + 650 „	2,5% + 350 „
50 000 — 100 000 „	6% + 2 500 „	3% + 1 600 „	1,5% + 850 „
100 000 — 250 000 „	5% + 3 500 „	2,5% + 2 200 „	1,25% + 1100 „
250 000 — 500 000 „	4% + 6 000 „	2% + 3 400 „	1% + 1700 „
500 000 — 1 000 000 „	3% + 11 000 „	1,5% + 6 000 „	0,75% + 3000 „
üle 1 000 000 rbl.	2% + 21 000 „ (kuid mitte rohkem kui 200 000 rubla)	1% + 11 000 „ (kuid mitte rohkem kui 100 000 rubla)	0,5% + 5500 „ (kuid mitte rohkem kui 25 000 rubla)

10. Kui leitudis on võetud kasutamisele enne autoritunnistuse välja-
andmist, arvutatakse tasu, nagu tehnilise täiustuse eest. Pärast autori-
tunnistuse väljaandmist arvutatakse tasu ümber.

11. Kui ettepaneku rakendamine ei anna säästu, vaid tema tähtsus

seisab tööttingimuste ja ohutustehnika parandamises või toodangu kvaliteedi tõstmises, määrab tasu suuruse ettepanekut realiseerima asunud ettevõtte, organisatsiooni või asutuse juhataja vastavalt ettepaneku tegelikule väärtusele.

12. Leiutiste puhul, mis avavad uusi tootmisharusid või loovad uusi väärtuslike materjalide liike, värviliste metallide, masinate või esemete asendajaid, mida NSV Liidus varem ei toodetud, võib rahvakomissar või keskasutuse juhataja tõsta tasu autorile, sõltuvalt leiutise tähtsusest, kuni 100%, võrreldes käesoleva juhendi punktis 9 ettenähtud määradega.

13. Ettepanekute eest, mida rahvamajanduses ei saa realiseerida masiliselt, vaid kasutatakse vähesel määral või individuaalses tootmises, võib rahvakomissar või keskasutuse juhataja suurendada tasu autorile kuni 300%, võrreldes käesoleva juhendi punktis 9 ettenähtud määradega.

14. Sõltuvalt keeruliste leiutiste ja tehniliste täiustuste tehnilise viimistluse astmest tõstetakse autori tasu järgnevalt (protsentides käesolevas juhendis ettenähtud tasust):

- a) ettepanekuga koos tehnilise projekti esitamise eest — kuni 10%;
- b) tööjooniste esitamise eest — kuni 20%;
- c) mudelite esitamise eest — kuni 30%.

Märkus. Käesolevat punkti ei rakendata, kui autor ettepaneku koostas teenistusliku ülesande või lepingu korras.

15. Tasu suuruse haiguste uute ravimisviiside eest määrab NSVL Tervishoiu Rahvakomissariaat, veterinaaralal aga NSVL Põllutöö Rahvakomissariaat või NSVL Teravilja- ja Loomakasvatuse Sovhooside Rahvakomissariaat vastavalt alluvusele.

16. Leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute autoreile makstakse tasud välja järgmistel tähtaegadel:

a) tasu kuni 1500 rublani makstakse autorile välja ühe kuu jooksul, arvates ettepaneku kasutamiskaava kinnitamise päevast;

b) tasu üle 1500 rubla makstakse autorile välja 25% ulatuses (kuid mitte vähem kui 1500 rubla) ühe kuu jooksul, arvates ettepaneku kasutamiskaava kinnitamise päevast; järgmine 25% tasust makstakse välja ühe kuu jooksul pärast vastuvõetud ettepaneku kuuekuise kasutamisaaja täitumist; ülejäänud osa tasust makstakse välja ettepaneku rakendamise tegeliku ulatuse järgi hiljemalt kaks kuud pärast ettepaneku kasutamise esimese aasta lõppu;

c) neil juhtudel, kus sääst leiutise rakendamisest on järgnevatel aastail suurem esimese aasta säästust, makstakse lisatasu hiljemalt kaks kuud pärast iga aasta möödumist.

Lõpliku ümberarvutamisel lähtutakse leiutise kasutamise (väljalaske) viie esimese aasta maksimaalsest aastasest säästust.

17. Perspektiivettepanekute autoreile, mis lahendavad suuri tehnilisi probleeme ja mida ei saa kasutada enne rahvamajanduses vastavate eeltingimuste loomist, määravad tasu suuruse ja väljamaksmise tähtaja rahvakomissariaadid kooskõlastatult NSVL Riikliku Plaanikomisjoniga.

18. Tasu leiutiste eest makstakse olenemata autori ametist.

19. Tasu tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute eest, mis otseselt kuuluvad autori töö valdkonda, makstakse:

a) inseneridele, tehnikuile, meistritele, töölistele, teadusliku uurimise instituutide töötajatele, konstruktoritele, tehnoloogidele jt. — tehniliste

täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute eest, mis kannavad algupärast iseloomu ning sisaldavad tehnilis-loomingulisi elemente;

b) direktoreile, peainseneridele, peatehnoloogidele, peametallurgidele, peakonstruktoritele, peamehaanikuile, peaenergeetikule, tootmisosakondade ja osakondade juhatajale — algupäraste tehniliste täiustuste eest.

Märkus. Ettevõtete direktoreile või nende asetäitjatele tasu maksmise küsimuse otsustab kõrgemalseisev organ.

20. Tasud leiutiste eest, mille autoritunnistused on välja antud institiidi, ettevõtte, konstruktorite büroo või mõne teise organisatsiooni nimele, antakse välja organisatsiooni juhatajale leiutamise osavõtnud isikute premeerimiseks.

III. Premeerimine kaastöö eest ettepanekute realiseerimisel

21. Tööliste, teenistujate ja insener-tehniliste töötajate kui ka ettevõtete ja tootmisosakondade juhatajate premeerimine kaastöö eest ettepanekute realiseerimisel toimub iga üksiku tootmises kasutamisele võetud ettepaneku kohta kvartalite kaupa kvartali töökokkuvõtete alusel.

22. Premeerimiseks tehtava kulutuse suuruseks määratakse 25% autorile makstava tasu summast, kuid mitte autoritasu, vaid nende allikate arvel, kust autorile tasu makstakse.

23. Premeerimist ekspluateerimis- või tootmiskulude eelarvest finantseeritavate ettepanekute eest kinnitab ettevõtte juhataja.

Premeerimist eelarveliste assigneeringute arvel finantseeritavate ettepanekute eest kinnitab peavalitsus või rahvakomissariaat.

24. Preemiasumma jaotab töötajate vahel ettevõtte, peavalitsuse või rahvakomissariaadi juhataja sõltuvalt töötajate kaastööst, initsiatiivist ja energiast ettepaneku realiseerimisel ning teiste neile usaldatud leiundus- ja ratsionaliseerimisalaste ülesannete täitmisest.

Ühele töötajale väljaantav preemia ei tohi ületada tema kahe kuu palka.

25. Kaebused juhendi käesoleva osa alusel preemiate mittemaksmise või valesti maksmise peale lahendatakse administratiivkorras.

IV. Ettepaneku rakendamise saadava säästu arvutamine

26. Säästu kindlaksmääramisel võetakse aluseks ettepaneku realiseerimine kaheteistkümne kuu jooksul, arvates ettepaneku tööstuslikule kasutamisele võtmise algusest.

Kui ettepanekut hakati kasutama aasta keskel, arvutatakse sääst ülejäänud osa eest selle aasta tehnilis-tööstusliku finantsplaanil alusel; säästu arvutamiseks kaheteistkümnest kuust puudu jääva aja eest aga võetakse aluseks järgneva aasta tehnilis-tööstuslik finantsplaan, kui see on teada, selle puudumisel aga jooksva aasta tehnilis-tööstuslik finantsplaan.

Hooajalistes rahvamajanduse harudes leitakse sääst hooaja kohta.

27. Sääst ettepanekutest, mida kasutatakse vähem kui aasta, arvutatakse ettepaneku tegeliku kasutamise aja eest.

Sääst üksikuisse ühekordsetesse tellimustesse puutuvaist ettepanekutest arvutatakse antud tellimuse programmi või tellimuse osa kohta.

28. Kui enne ettepaneku realiseerimist kulub teatav aeg kohanemiseks (viimistlemised, jooniste muutmised jne.), arvutatakse sääst pärast seda, kui muudatused on tehtud ja eset on hakatud tööstuslikult tootma.

29. Sääst tehnilistest täiustustest ja ratsionaliseerimisetepanekutest arvutatakse ühe (esimese) kasutamisaasta eest.

Aastane sääst leiutistest arvutatakse samuti ühe (esimese) kasutamisaasta eest. Kui aga leiutiste kasutamine järgneval neljal aastal laieneb, toimub säästu iga-aastane ümberarvutamine leiutise tegeliku kasutamise andmeil.

30. Kui ettepaneku realiseerimine vastaval tootmisalal kulusid vähendab, neid samal ajal aga teistel tootmisaladel suurendab, siis tuleb see kulude suurenemine säästu arvutamisel arvesse võtta.

31. Ettepanekute väljatöötamisega seoses olevaid kulusid (jooniste, mudelite, mustrite jne. valmistamine) säästu arvutamisel arvesse ei võeta.

32. Säästu arvutamiseks ettepanekutest, millede kasutamine alandab toodangu omahinda, võrreldakse toodangu omahinna plaanilist kalkulatsiooni enne ettepaneku kasutamist ettepanekut arvestava toodangu omahinna plaanilise kalkulatsiooniga. Seejuures koostatakse uus kalkulatsioon endiste hindade alusel, kuid ettepaneku kasutuselevõtmisel püstitatud uute tehniliste normide põhjal.

33. Kui ettepanek puutub üksikuisse tootesse või detajli, võetakse säästu arvutamise aluseks vastava toote või detajli kohta koostatud kalkulatsioonilised arvestused.

34. Kui kasutuselevõetud ettepanek muudab tehnilisi norme ja tööhindedeid, siis on ettepanekut kasutav organisatsioon üheaegselt ettepaneku kasutuselevõtmise algusega kohustatud sisse viima uued normid ja tööhinded.

Ettepaneku autori suhtes jäävad endised tööhinded kehtima kuus kuud, arvates tema ettepaneku kasutuselevõtmise esimesest päevast (töötasu makstakse autorile juurde lisapalgalehtede järgi).

35. Aastase säästu arvutamiseks ettepanekutest, mis puutuvad tootmisse tervikuna (sisseseade kasuteguri suurenemine, koosinus „fi“ kasv, sisseseadete remontimise korra ja viisi muutmine jne.), võrreldakse kinnitatud tootmiskulude aastaelarve ettepaneku kasutamist arvestava aastaelarvega.

36. Aastast säästu ettepanekutest, mis vähendavad või kõrvaldavad praaki, näitab vahe praakesemete hinnas enne ja pärast ettepaneku kasutamist. Praakesemete hind leitakse andmeist praagi läbi saadud kahjude kohta, mis on tekkinud viimase kuu jooksul enne ettepaneku rakendamist. Arvestamisele kuulub ainult see osa praagist, mille põhjusel kõrvaldab autori ettepanek.

37. Aastaseks säästuks ettepanekuist, mis alandavad ühe teatava ehitusobjekti ehituskulusid, loetakse 30% selle objekti hinna üldisest langusest.

Kui autori ettepanekut kasutati mitme ehitusobjekti juures, arvutatakse aastane sääst kõigi ettepanekut kasutavate objektide üldise hinnalanguse kogusummast.

38. Sääst arvutatakse kahekümne päeva jooksul, arvates vastuvõetud ettepaneku kasutamiskaava kinnitamise päevast. Sama tähtaja jooksul antakse ettepaneku autorile tõend ettepaneku kasutuselevõtmise kohta ja ärakiri tema ettepaneku kasutamisest saadava säästu arvutusest.

39. Käesolevas juhendis ettenähtud säästu ümberarvutamist võib teostada üksnes juhtudel, kus muutub ettepaneku kasutamise ulatus või osutub vajalikuks tehniliste normide täpsustamine.

LISA-ELAMISPINNA KASUTAMISE ÕIGUSEST

Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee ja VNFSV Rahvakomissaride
Nõukogu määrusest 28. veebruarist 1930

(VSKK 1930, nr. 14, art. 181)

1. Õigus lisa-elamispinnale¹ on järgmist liiki kodanikel:

a) leiduritel, kes täidavad süstemaatiliselt riiklikke ülesandeid või kes on andnud riigile väärtuslikke leiutisi või täiustusi, kui nad seejuures jätkavad tööd leiunduse alal.

¹ Käesoleval ajal kooskõlastatult VNFSV Kommunaalmajanduse Ministeeriumiga.

Mistahes ettepaneku autor peab oma ettepaneku sellest seisukohast läbi analüüsima, kas temas leidub uudsuse elemente, s. o. kindlaks tegema, kas sellelaolisi konstruktsioone või töötamise viise enne selle ettepaneku esitamist juba tunti.

Kui ettepanek on autori arvates uus, siis tuleb vormistada avaldus oletatavale leiutisele autoritunnistuse või patendi saamiseks.

Paljud autorid seda ei tee, pidades leiutise nõuetekohast vormistamist liigseks ja mitte kellelegi vajalikuks formaalsuseks. Eriti sageli toimuvad selliselt konstruktorite büroode insenerid, tehnoloogid ja teised tehaste ning teadusliku uurimise instituutide insener-tehnilised töötajad.

Seetõttu ei vormistata inseneride või tehnikute poolt nende põhitöö korras loodud tähtsaid leiutisi sageli mitte kuskil ning seda peetakse täiesti normaalseks. Veel enam, mõned vähekegenud juhtivad töötajad arvavad, et oma leiutisi õigeaegselt vormistav inimene teeb seda ainult oma isiklikes huvides (et tõestada oma autorlust ja saada tasu). Selline vaade on mitte ainult väär, vaid see tekitab ka suurt kahju riigile.

Tuleb silmas pidada, et kui leiutisele on välja antud autoritunnistus, siis on see uueks leiutiseks rahvusvahelises ulatuses, s. o. ükski teine riik ei saa patentida samasugust leiutist. Meie riigil on õigus kõigile vormistatud leiutistele saada patenti teistes riikides ja kaitsta oma õigusi sellele leiutisele. Vormistamata leiutised aga jäävad tähele panemata. On olnud juhtumeid, kus meil tehtud, kuid vormistamata leiutis hiljem patentiti mõnes teises riigis. Popov leiutas näiteks traadita telegraafi, selle ametlikuks autoriiks aga peetakse piiritagustes maades itaallast Marconit; Polzunov leiutas aurumasina, patendi sellele aga sai Watt. Ladõgin leiutas elektri hõõglambi, selle patentis aga Edison jne. Leiutiste mitteõigeaegse vormistamise tõttu kannatab ka tootmis-teh-

niliste kogemuste vahetamine meie käitiste vahel. Konstruktorite brigaadid, sageli aga ka tehased näevad mõnikord vaeva juba ammu lahendatud küsimuste kallal ja leiutavad hoolsa ning visa töö tulemusena uuesti juba kasutuselevõetud seadeldisi või tootmismeetodeid ning jõuavad tulemusteni, mis on juba ammu tuntud.

„Leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimääruses“¹ on eraldi öeldud, et ettevõtete juhatajad on kohustatud õigeaegselt vormistama avaldusi leiutistele ning teatama kõrgemalseisvaile organeile kõigist leiutistest ja tehnilistest täiustustest, millel võib olla tööstuslik tähtsus.

Ministeeriumid omakorda on kohustatud tehaste teadaannete alusel organiseerima kogemuste vahetamist oma käitiste vahel ning pealeselle teatama NSVL Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroole kõigist neist olulise tähtsusega leiutistest ja ratsionaliseerimissetepanekutest, mis on realiseerimisel tööstuses ja milledele nende autorid ei ole võtnud autori-tunnistusi.

Ettevõtete leiundusbüroode (-osakondade) ülesandeks on abistada leiutiste autoreid avalduste vormistamisel nende leiutistele.

Leiutisele tehtud avaldusele peab alla kirjutama autor, tema pärija või leiduri ülesandel ettevõtte või asutuse esindaja.

Avalduse koostamisel tuleb leiutise autoril pöörata tähelepanu selle vormistamisele. Tal tuleb silmas pidada, et avalduse läbivaatamisel ja leiutise suhtes uudsuse ning kasulikkuse kindlaksmääramisel on ekspertidel selles lihtsam selgusele jõuda, kui avaldus on koostatud lühidalt, kuid kui selles on ettepaneku olemus esitatud selgesti, kui ta on kirjutatud masinal, kui joonised on tehtud korralikult joonestamisreeglitele vastavalt jne.

Kui avaldus on koostatud lohakalt, siis raskendab see selle läbivaatamist ja pikendab ekspertiisi teostamise aega.

Avaldus peab sisaldama:

- a) avalduse (vorm vt. lk. 43);
- b) leiutise kirjelduse (näited vt. lk. 44);
- c) jooniseid;
- d) arvustusi, akte (kui neid on olemas).

¹ Vt. lk. 23.

Kogu materjali peab autor esitama kolmes eksemplaris, võimalikult masinakirjas või vähemalt tindiga valgele paberile kirjutatud hästiloetavas käsikirjas.

Leiutise kirjeldus tuleb koostada järgmise plaani järgi:

a) ülevaade (lühidalt) olemasolevatest meetoditest, abinõudest, konstruktsioonidest, seadeldistest ja nende peamiste puuduste kirjeldus;

b) esitatava meetodi, abinõu, konstruktsiooni, seadeldise jne. olemuse kirjeldus; selles kirjelduses peab tingimata olema öeldud, mida leiutise realiseerimine annab, tuleb esile tõsta leiutise uudsuse elemente;

c) seejärel tuleb kirjelduses põhjendada esitatava meetodi, abinõu, seadeldise jne. eeliseid, tuua vastavaid tehnilis-majanduslikke arvestusi, uue abinõu ja vanade abinõude efektiivsuse võrdlustabeleid ning esitada andmeid leiutise ekspluaateerimise kohta pärast selle realiseerimist;

d) leiutise objekt (vormel).

Jooniseid tuleb teha tušiga valgele tihedale paberile skitsi või skeemina. Paberi suurus olgu 200×297 mm või äärmisel juhtumil 297×420 mm. Niisuguseid jooniseid võib esitada piiramatul arvul. Tööjooniseid (detailseid) ei tule juurde lisada.

Leidureile on soovitav ettevõtetes esitada avaldused käitise leiundusosakonna (-büroo) kaudu.

Avalduste juurde lisatavate kirjelduste näited on toodud lk. 44—47.

Iga ministeeriumi saabunud avaldus registreeritakse eri numbri all, millele tuleb alati viidata kirjavahetuses. Avalduse ühe eksemplari saadab ministeerium Riikliku Plaankomisjoni Leiutiste Bürosse ekspertiisi teostamiseks leiutise uudsuse kohta, teine eksemplar saadetakse vastavasse asutusse tööstusliku kasulikkuse kindlakstegemiseks ja kolmas eksemplar jääb ministeeriumi hoiule.

Kui ekspertiis on teinud kindlaks, et uuritavat leiutist ei saa tunnistada uueks leiutiseks, siis saadetakse autorile autoritunnistuse väljaandmisest keeldumise kohta teadaanne, ettepanekut võib aga pidada tehniliseks täiustuseks.

Kasutuselevõetud tehnilisi täiustusi realiseeritakse samas korras nagu leiutisi. Autoril on õigus saata avaldusi ka tehnilistele täiustustele. Tehniliste täiustuste kirjeldusi ja jooni-

seid saadetakse ettevõttele või asutustele, millede süsteemis autori arvates neid võib realiseerida. Ettevõtted, kes on saanud sääraseid ettepanekuid, peavad neid vastavalt „Leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimääruse“ § 19-le kümne päeva jooksul läbi vaatama ning saatma autorile vastuse.

Kui ettepanek on tähtis mitmele ettevõttele või kogu tööstusharule, siis teatatakse temast ministeeriumi vastavale peavalitsusele või leiundusbüroole.

Kõigile uueks tunnistatud leiutistele annavad ministeeriumid välja autoritunnistused (näidis vt. lk. 48).

Kasutuselevõetud tehniliste täiustuste kohta antakse autoritele vastavad tõendid ministeeriumide, organisatsioonide või ettevõtete poolt, kes neid täiustusi kasutavad (vorm vt. lk. 52).

AVALDUSE VORMI EESKUJU AUTORITUNNISTUSE SAAMISEKS

Ministeeriumi leiundusbüroole

kod. It,
(perekonna-, ees- ja isanimi)
kelle aadress on

AVALDUS

Palun välja anda autoritunnistus leiutisele nimetusega.....

Leiutise autor

Autori tegevusala

Töökoht

Ettevõtte või asutuse nimetus, kelle kaudu tuleb pidada salajast kirj vahetust autoriga

Käesolevaga teatan, et leiutise on teinud autor iseseisvalt ning et see ei ole kusagilt laenatud

Mulle on teada, et kirj vahetus selle leiutise kohta toimub kuni selle avaldamiseni korras, mis on kindlaks määratud avalikukstegemisele mittekuuluva materjali kohta. Juhul, kui see leiutis tunnistatakse salajaseks, on avaldaja kohustatud kinni pidama kõigist salasuse reegleist, mis on kindlaks määratud erijuhendiga.

Kasulikkuse kindlakstegemiseks soovitan saata

Avaldusele lisan juurde:

1. Kirjelduse kolmes eksemplaris, iga eksemplar lehel.

2. Joonised kolmes eksemplaris, iga eksemplar lehel.

3. Otsuse

194... a.

Allkiri.....

SÖEMIKROFON

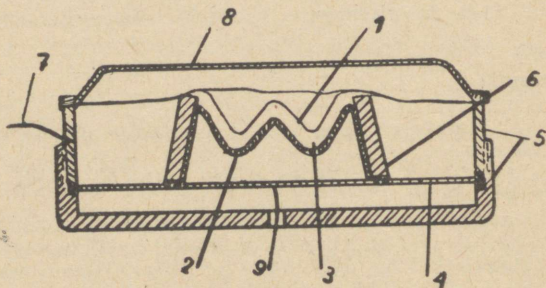
A. G. Hapatšovi kirjeldus ja avaldus

Sõepulbri takistuse muutumist, mis on moodsate sõemikrofonide töötamise põhimõtteks, saavutatakse mikrofone ühe nn. liikuva elektroodi ergutamise (võnkumapanemise) teel. Seetõttu sõemikrofonid, mis kujutavad endast ühe vabadusastmega mehaanilist süsteemi, omavad ainult üht ilmselt väljenduvat resonantssagedust, mis võrdub liikuva elektroodi põhilise võnkesagedusega.

Seejuures on soovitatav moonutamatuks ülekandeks omada mikrofone, millel on võimalikult rohkem resonantstippe, mis äärmuses nende võrdselt kustumise puhul moodustaksid mikrofone ideaalse sirgjoonelise sageduskarakteristika.

Selleks, et jõuda säärasele ideaalsele karakteristikale lähemale, on peale niisuguse akustilise konstruktsiooni kasutamist, mis võib anda ühe või kaks lisatippu, tarvis vastavalt muuta sõemikrofone konstruktsiooni ja ehitada selles liikuvana mitte ainult esimene, vaid ka teine alumine elektrood, millel seejuures peab olema omaenda resonantssagedus.

Ühepoolselt töötavad eri sagedustele häälestatud kahe membraaniga sõemikrofonid on üldtuntud. Siinesitatud mikrofone iseärasus seisab selles, et soovides seda ehitada ühepoolselt mikrofone tüüpi (s. o. ühe välismembraaniga), on tagumine elektrood kõvasti kinnitatud silla külge, mis on häälestatud põhilisele võnkesagedusele ja mis moodustab teise membraani.

Joonis 1

Esitatav mikrofon, mis on läbilõikes näidatud joon. 1, koosneb järgmistest põhiosadest: häält vastuvõttev (sissepressitud mustriga) membraan 1 (läbimõõduga 50 mm); tagumine elektrood 2, mis on kõvasti kinnitatud silla 4 külge, millel on omaenda põhiline võnkesagedus; kapsel 5, mis koosneb kahest osast, millede keermeühendust kasutatakse

silla 4 mõlema otsa tugevaks kinnitamiseks; piiraja 6, mis kaitseb söepulbrit 3 väljapudenemise eest; kaitsevõrk 8, mis kaitseb põhimembraani mehaanilise vigastamise eest. Toitevool juhitakse mikrofoni läbi juhtmete 7 ja 9.

Kuna mõlemad elektroodid on omavahel mehaaniliselt ühendatud (söepulbri kaudu), siis on kogu süsteemil tervikuna kaks sidesagedust, mis erinevad elektroodide endi võnkesagedustest. Mõlema sidesageduse otsarbekohane paigutus hääleulatuses laiendab üleandvat sagedusriba.

Mikrofoni mõlema elektroodi sümmeetria kindlustab mikrofoni katkestamatut tööd ja selle vähest sõltuvust mikrofoni asetusest ruumis.

Leiutise objekt (vormel)

Ühepoolselt töötav eri sagedustele häälestatud kahe membraaniga söemikrofon, mis erineb selle poolest, et soovides seda ehitada ühepoolse mikrofoni tüüpi (s. o. ühe välismembraaniga), on tal tagumine elektrood (tagumise elektroodi ja membraani vahel on söepulber) kõvasti kinnitatud silla külge, mis on häälestatud põhilisele võnkesagedusele ja mis moodustab teise membraani.

1. novembril 1940.

(Allkiri)

METALLIDE VALTSIMISE MEETOD

Kirjeldus D. S. Razuvajevi avalduse juurde

On teada, et kui valtsimist teostada valtside erinevate pöörlemiskiirustega, siis muutuvad hõõrdumistungid deformeerimist takistavatest tungidest deformeerimist soodustavateks tungideks. Selleks tuleb (maksimaalse efekti saavutamiseks) kinni pidada niisugusest valtside kiiruste vahekorrast, kus ühe valtsi kiirus on suurem metalli valtside vahelt väljumise kiirusest ja teise valtsi kiirus on väiksem metalli valtside vahele mineku kiirusest. Seda saavutatakse sel teel, et käigukasti pannakse eriläbimõõduga hammasrattaid, mis annab valtsidele erinevaid pöörlemiskiirusi.

Sama efekti võib saavutada mõlema etteandmis-valtsi pöörete võrdse arvu puhul, kui valida töövaltside läbimõõdud vastavas vahekorras.

Valtsimine eri pöörlemiskiirustega ja võrdse läbimõõduga valtsidel nõuab väiksemat valtside survet metallile, andes seega võimaluse vähendada metalli valtside vahelt läbilaskude arvu ja saavutada presside tööjõudlust, mis ületab suuresti sääraste presside tööjõudlust, millele valtsid pöörlevad ühesuguse kiirusega.

Käesolev leiutis seisab selles, et valtside kiiruste vahekorra valimisel peetakse kinni järgmisest võrdusest:

$$v_1 = mv_2,$$

kus: v_1 on ühe valtsi kiirus,

v_2 on teise valtsi kiirus ja

m on ühes läbilaskes toimunud metalli venitus, mis võrdub jämeduste vahekorrale enne ja pärast läbilaskmist.

Nimetatud asjaolu kontrollimiseks vähendati teise valtsi kiirust primitiivse pidurseadeldise abil 60—70 protsendi võrra, mille tagajärjel ühe

valtsi kiirus oli umbes 30 m/min. ja teise valtsi kiirus umbes 10 m/min. Seejuures saadi alljärgnevaid andmeid:

1. Vase valtsimisel 0,30 millimeetrilt 0,06 millimeetrile ühe läbilaskega oli valtside surve 10 830 kg; sama kokkusurumine ühesuguse kiirusega pöörlevate valtsidega nõuab aga survet 84 000 kg, mida (kokkusurumist 0,30 mm-lt 0,06 mm-le) tavalisel pressil teostada on võimatu.

2. Märgiga L-68 valgevase valtsimisel 0,30 mm-lt 0,11 mm-le oli surve 10 780 kg, valtsimine ühesuguse kiirusega pöörlevatel valtsidel (tavaline meetod) nõuab aga survet 109 000 kg, mida tavalisel pressil pole võimalik saavutada.

Seega hõlbustab see meetod deformeerimist, mis võimaldab teha ühe läbilaskega venitusi mitte 20—15% võrra, vaid 150, 200, 250 ja 300% võrra, ilma et pressi mõõtmeid suurendataks.

Näiteks peab selleks, et metalli igas läbilaskest kolm korda pikemaks venitada, valtside kiiruste vahekord olema kolm või mitte üle kolme.

Konstruktiiivne lahendus seisab selles, et kui moodsatel pressidel valtse pöörlema panevas käigukastis on kaks ühesuurust hammasrattast, siis valtsimise puhul siinesitatud meetodil peab käigukastis olema kaks eri läbimõõduga hammasrattast, millede läbimõõtude vahekord võrdub valtside kiiruse vahekorraga.

Kui näiteks ühe valtsi kiirus on 30 m/min. ja teise valtsi kiirus 10 m/min., siis peab hammasrattaste läbimõõtude vahekord olema $30 : 10 = 3$.

Leiutise objekt

Metallide valtsimise meetod valtside vahel, milledele antakse erinevad pöörlemiskiirused, ja mis erineb selle poolest, et valtside pöörlemiskiirused v_1 ja v_2 valitakse nii, et nad vastaksid võrdusele $v_1 = mv_2$, kus m on venituse koefitsient.

19. märts 1940.

(Allkiri)

LIHVIKETASTE JA LUISKUDE VALMISTAMISE MEETOD

Kirjeldus T. I. Mahhonini avalduse juurde

Ränikarbiidi (karborundi) sulatamisel saadakse jäätmeid, mis on tuntud nimetuse all „siloksikon“. Uurimuse andmeil kujutavad need jäätmed endast ränikivi peenelt kristallilise karbiidi ja reageerimata sardamispanuse segu.

Käesoleva leiutisega soovitatakse jäätmeid „siloksikon“ ära kasutada abrasiivsete ketaste ja luiskude tootmiseks silikaat- või bakeliitsideainel.

Kettad ja luised valmistatakse tavalisel viisil, kusjuures abrasiivse materjalina kasutatakse killustatud ja läbi pestud „siloksikoni“ ning sideainena üht järgmistest koostistest: 1) silikaatsideaine puhul 43,6% vedelat silikaati, 2,3% jahvatatud silikaati, 20% klaasipuru ja 4% kuiva dekstriini; 2) bakeliitsideaine puhul 14% bakeliiti ja 1,5% sipelgaõli (furfurooli).

Leiutise objekt

1. Lihviketaste ja luiskude valmistamise meetod silikaat- või bakeliit-sideainel, mis on erinev selle poolest, et abrasiivse materjalina kasutatakse ränikarbiidi tootmisel saadavaid jäätmeid, mida tuntakse nimetuse all „siloksikon“.

2. P. 1 esitatud meetod, mis erineb selle poolest, et silikaatsideainesse segatakse 43,6% vedelat silikaati, 2,3% jahvatatud silikaati, 20% klaasipuru ja 4% kuiva dekstriini.

12. juuli 1940.

(Allkiri)

NAHALIIMI VALMISTAMISE MEETOD

Kirjeldus M. I. Livšitsi avalduse juurde

Erinevalt seebist ja parafiinist koosnevast üldtuntud liimist esitatakse liim, mis kujutab endast parafiin- ja selletaoliste saaduste (tseresiin, pigi) emulsiooni seebi- ja kaseiinlahuses.

Liimi koostisse võib kuuluda kampol ja kumariin (kuni 25% parafiinist). Emulsiooni hulka on kasulik lisada veel 8—10% vaha (kärjevaha, turbavaha jne.).

Liimi retsept: parafiini — 20,5 kaaluosa, kärjevaha — 7,7 kaaluosa, 60-protsendilist seepi — 5,0 kaaluosa ja 2-protsendilist kaseiinlahu — 66,8 kaaluosa.

Seebi ja parafiini vahetõrge võib muutuda, sõltuvalt tehnoloogilise protsessi tingimustest. Liim on kahjutu, sellega töötamisel ei vajata venitusaadeldisi, ta ei põle, on vähem defitsiitne kui kautšukist ja seebist valmistatud bensiinliimid jt., kuivab õhukese kihina pealekantuna 5—10 minuti jooksul loomulikes tingimustes, on hõlpsasti ärapestav või puhastatav, annab häid tulemusi kroomnahast, mullikanahast või toorest vasikanahast detailide painutamisel, on hõlpus käsitada ning võib mitmesuguste tööde puhul asendada bensiin- ja teisi liime.

Leiutise objekt

1. Nahaliimi valmistamise meetod parafiini või tseresiini ja seebi alusel, mis on erinev selle poolest, et parafiini või tseresiini emulseeritakse seebi- ja kaseiinlahuses.

2. P. 1 esitatud meetodi kasutamismoodus, mis erineb selle poolest, et liimi koostise hulka segatakse kampolit ja kumariini.

3. P. 1 ja 2 esitatud meetodi kasutamismoodus, mis erineb selle poolest, et liimi koostise hulka segatakse mingit vaha.

26. veebruar 1941.

(Allkiri)

AUTORITUNNISTUS LEIÜTISELE

NR.

Käesolev autoritunnistus on välja antud.....
*Sahva**Anno*
.....
vastavalt siia juurde lisatud kirjeldusele ja selle lõpus märgitud leiutise
eritunnustele avalduse nr. alusel 194.....

Tegelik leidur

Autoritunnistus kehtib kogu NSV Liidu territooriumil.

Registreeritud NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Riikliku Plaanikomisjoni Leiutiste Büroos
..... 194.....

Välja antud 194.....

*Minister
Leiundusbüroo juhataja*

Massiline leiundus omab väga suurt tähtsust. Leiutusettepanekute kasutamiseega säästetakse meie maal iga aasta miljoneid rublasid. Eriti palju tootmist tõhustavaid leiutusettepanekuid tegid nõukogude inimesed Suure Isamaasõja ajal.

Kogemused on näidanud, et seal, kus õigesti kasutatakse ära meie inimeste võimeid leiutamise ja ratsionaliseerimise alal, omandatakse kiiremini uut liiki toodete valmistamise oskust, tõuseb tööviljakus ja alaneb toodangu hind. Ning vastupidi, seal, kus masside loomingule ei omistata küllaldast tähtsust, ei ole ega saagi olla head tööd.

Massilise leiunduse edu sõltub suuresti sellest, kuidas leiureid ja ratsionaliseerijaid abistavad tootmisjuhid, tehniline personaal, konstruktorid, tehnoloogid, osakondade juhatajad ja meistrid. Nende kohus on kinni haarata ratsionaliseerija väärtuslikust mõttest, toetada leiureid, aidata neid läbi töötada oma ideid ja teha nende elluviimiseks mis iganes võimalik. Tootmise novaatoreid tuleb ümbritseda tootmisjuhtide ja insener-tehniliste töötajate pideva tähelepanuga, kogu meie nõukogude ühiskonna tähelepanuga.

Eesrindlikes ettevõtteis omavad leiundusorganid järgmist struktuuri. Peainseneri otsesele juhtimisele kuulub leiundusosakond sellele alluva eksperimentaaltöökoja ja leiduri kabinetiga. Eksperimentaaltöökojas valmistatakse proovimusteid, tavaliselt leiutise autori otsesel osavõtul. Leiduri kabinetis korraldatakse tehnilisi konsultatsioone ning abistatakse autoreid arvestuste tegemisel, jooniste valmistamisel jne. Samas tehakse ka propagandat tehniliste kogemuste levitamise alal.

Tootmisjaoskondades on olemas leiundusala volinikud, kes oma töös alluvad leiundusosakonnale. Suurtes tootmisjaoskondades on need volinikud teistest kohustustest vabastatud.

Koosseisuliste leiunduse alal töötajate üldarv käitistes

määratakse kindlaks sellise arvestusega, et iga 700—900 ettevõttes töötava isiku kohta oleks üks koosseisuline leiunduse alal töötaja.

Eriti tähtsate leiutiste läbivaatamiseks ja tehnilist laadi tülide lahendamiseks organiseeritakse ettevõtte leiundusosakonna juurde autoriteetne tehnilise ekspertiisi komisjon. Selle komisjoni otsuseid kinnitab peainsener.

Leiundusala juhtimise vormid ja meetodid on erisugused ning nad sõltuvad konkreetseist tootmistingimustest ja leiunduse alal töötajate oskusest tõsta leidurite aktiivsust.

Leiundustöö suunamiseks vastavale tootmisalale vajalikus suunas on leiundusosakonnad kohustatud leidureile koostama temaatilisi ülesandeid (teemastikke).

Väga häid tulemusi annavad erilised „ettepanekute kogumise kuukud“, mida tavaliselt korraldatakse mingisuguste tähtsate sündmuste või pühade puhul või sündmuste puhul käitises (uue masina käikulaskmine jne.). Niisugustel ajavahemikkudel on ettepanekute juurdevool alati suurem.

Selleks, et aidata leidureid oma leiutisi paremini ja kiiremini vormistada, tuleb trükkida erilised ettepanekute blanketid. On soovitav osakondadesse nähtavale kohale paigutada leiundusettepanekute kogumise kaste. Nende kastide juures peavad asuma ettepanekute blanketid ja „teemastikud“. Valitsus on määranud leiundusettepanekute läbivaatamiseks 10-päevase tähtaja. Leiundusbürood või -osakonnad on kohustatud seda määrust rangelt täitma.

Tasumaksmine realiseeritud ettepanekute eest peab samuti toimuma rangelt kindlaksmääratud tähtaegadel ning seejuures sellisel kujul, et see oleks autorile meeldiv (raha enne valmis panna, asetada raha ümbrikusse, väljamaksmine teostada väljaspool järjekorda jne.); realiseeritud ettepanekuid ja nende autoreid tuleb populariseerida käitise ajalehes, eriplakatitel jne.

Tehaste leiundusettepanekud jagunevad kahte rühma: 1) tehnilised täiustused ja 2) ratsionaliseerimissettepanekud. Mõlemad leiundusettepanekute liigid määrab kindlaks „Juhend tasumaksmise kohta leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimissettepanekute eest“, § 2 (vt. lk. 34), kus on öeldud:

„Tehnilisteks täiustusteks... on need ettepanekud, mis parandavad antud ettevõttes või tootmisalal olemasolevaid konstruktsioone või tehnoloogilisi protsesse...“

„Ratsionaliseerimisetepanekuteks... on tootmis-tehnilise iseloomuga ettepanekud, mis otseselt parandavad tootmisprotsessi..., kuid ei muuda oluliselt tootmisprotsessi olemasolevaid konstruktsioone või tehnoloogilisi protsesse“. Juhendi samas paragrahvis on veel öeldud, et „...ratsionaliseerimisetepanekuid majanduse organiseerimise ja juhtimise parandamiseks, nagu näiteks ettepanekud arvestuse ja aruandluse, dokumentatsiooni, varumise, müügi jms. lihtsustamise või parandamise alal“ leiundusetepanekuteks ei loeta. Tasumine selliste ettepanekute eest toimub ettevõtte juhi äranägemisel premeerimise korras.

Tegelikus töös on sageli raske teha täpset vahet tehnilise täiustuse ja ratsionaliseerimisetepaneku vahel. Seetõttu tuleb leiundusbüroo töötajail igal konkreetset juhul esijoonel silmas pidada seda, kuid võrd oluliselt muutub seoses uue ettepaneku rakendamisega tootmistehnoloogia või masinate konstruktsioon vastavas ettevõttes või vastaval tootmisalal ning kui palju sisaldab ettepanek autori tehnilist loomingut.

Ettepanekute läbivaatamisel tuleb silmas pidada, et esitatud ettepanekule vaadataks kui vastavas ettevõttes või vastaval tootmisalal olemasolevate konstruktsioonide või tehnoloogia parandamisele. Selle poolest on tehaste leiundusetepanekud erinevad leiutistest, millede suhtes uudsuse moment määratakse kindlaks rahvusvahelises ulatuses.

Võib juhtuda, et autori poolt esitatud tehnoloogia või konstruktsioonide täiustus mõnes teises ettevõttes on juba läbi viidud. See ei tohi põhjustada autori ettepaneku tagasilükkamist, sest autor teeb ettepaneku tehnoloogia või konstruktsioonide parandamiseks konkreetset selles ettevõttes, mitte aga kogu tööstuses üldiselt. Kuid seejuures tuleb arvesse võtta seda, kes on ettepaneku esitaja. Kui esitatav ettepanek kuulub otseselt autori töövaldkonda, siis makstakse tasu ainult algupärase ettepaneku eest, mis sisaldab tehnilis-loomingulisi elemente (vt. „Juhendi“ § 19).

Autor ei saa nõuda autorluse tunnustamist oma ettepane-

kule kogu tööstusharu ulatuses, kui ta selle vormistas ainult ühes ettevõttes. Autoriõigusi kaitstakse vastava ministeeriumi kogu tööstusharu süsteemis ainult sel juhul, kui ettepanek esitati otseselt ministeeriumi, selle poolt vastu võeti ja käskkirjade või juhendite teel ettevõtteis levitati¹.

Autor peab iga esitatava ettepaneku hoolikalt läbi mõtlema ja selgelt kirja panema, et selle ettepaneku läbivaatamist teostavad isikud saaksid autori põhimõttest täpselt aru. Mõnikord lükatakse väärtuslik, kuid puuduliku täpsusega kirjeldatud ettepanek tagasi, võetakse aga pärast siiski vastu, kui autor oma ettepaneku kohta on teistkordselt esitanud üksikasjalise seletuse.

Järgnevalt tuuakse mõned näited tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute kirjelduste kohta. Kõik näited on võetud tegelikust elust ja rakendatud tootmisse.

NÄITLIK VORM AUTORITUNNISTUSEST TEHNILISELE TÄIUSTUSELE

Tehas nr.

AUTORITUNNISTUS tehnilisele täiustusele

Välja antud sm.le

„Leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimääruse“ § 9 alusel selle kohta, et tema poolt 194..... esitatud tehniline täiustus

nimetuse all

on võetud kasutusele tehase ulatuses.

Tehase direktor

Leiundusosakonna juhataja

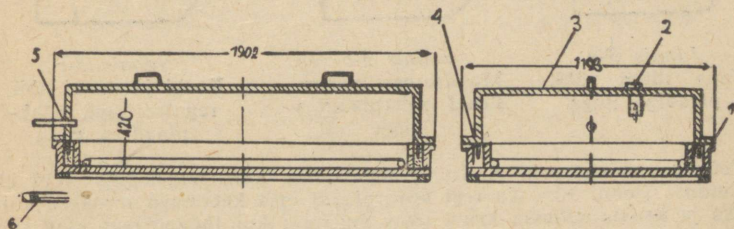
¹ Vt. „Sovetskaja justitsija“ 1939, nr. 26—27.

NÄITED TEHNILISTE TÄIUSTUSTE JA RATSIONALISEERIMIS- ETTEPANEKUTE KIRJELDUSTEST

LIIVAST SULGURIGA MUHVEL LÄMMASTIKÜGA TÖÖTLEMISEKS

Muhvliid lämmastikuga töötlemiseks on tavaliselt suletavad kaanega, mis kinnitatakse suure hulga poltidega. Muhvli hermeetiliseks sulgemiseks pannakse muhvli ja kaane vahele asbestnõör või plekkriba.

Sellise muhvli kokkupanemiseks ja lahtivõtmiseks kulub väga palju aega.

Joonis 2. Liivasulguriga muhvel.

Sm. Piskunov esitas uue konstruktsiooniga muhvli (joon. 2), mis koosneb keevitatud alusest 1 ja kaane 3 külge keevitatud metallpuksist 2 kuumutamisauru sissejuhtimiseks. Aluse kahekordsete seinte vahe moodustab liivast sulguri lausega 40 mm ja sügavusega 120 mm. Sulgur täidetakse liivajoa-aparaadi abil liivatolmuga. Teraline liiv ei kindlusta küllaldast hermeetilisust. Kaane külge keevitatud noad 4 tungivad kaane raskuse mõjul 100 mm sügavuselt liiva sisse. Praod aluse ääres ja kaane vahel määratakse tehnilisest talgist ja vedelklaasist segatud taignataolise pastaga kinni. Ammoniaak juhitakse alusesse toru 6 kaudu ja sealt välja toru 5 kaudu.

Suured detailid asetatakse otse alusele, väiksemad aga pannakse enne väikesesse kastidesse ja need asetatakse siis alusele. Muhvli kaan tõstetakse aluselt elektrotelfri või pneumaatilise tõsteseadeldise abil.

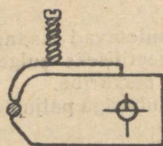
Liivasulguriga muhvli kokkupanemiseks ja lahtivõtmiseks kulub 20—30 minutit; pealeselle jääb ära kulu asbestnõõrile ja plekkribale.

MANVILLI TREIPINGI NUGADE TÄIUSTUS

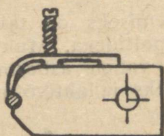
Manvilli automaadis lõikab nuga töödeldava eseme varba küljest ära ja nihutab selle ühtlasi teise kohta. Seetõttu on noa teral kaarekujuline väljalõige, kuhu asetatakse töödeldav ese. Viimast hoiab kinni kõver plaat, mis surutakse noa külge vedru abil. Säärastel nugadel on lühike iga, sest vastu töödeldavat eset surutud plaadi ots kulub kiiresti ära ja nuga muutub 10—15 tunni pärast töökõlbmatuks (joon. 3-a).

Tööriistade osakonna meister sm. Babitš valmistas plaadi teras U-8A asemel terasest U-12A ja tegi noa külge kinnitamise kohtadel mügarad.

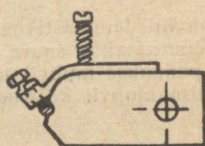
Kui plaadi ots on läbi kulunud, viilitakse seda kui ka mügaraid järele, mille tagajärjel plaat allapoole vajunult töödeldavat eset jälle kinni hoiab. Sel viisil valmistatud nuga (joon. 3-b) töötas 70 tundi. Selle parandusega saavutati suurt säästu.

Joonis 3-a
Vana tüüpi rõhk-
plaadiga nuga

Joonis 3-b
Mügaratega varus-
tatud rõhkplaadiga
nuga

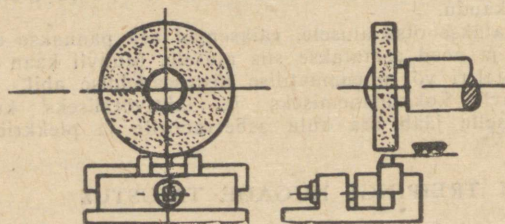
Joonis 3-c
Kruvi ja mutri abil
reguleeritava rõhk-
plaadiga nuga

Töökoja meister sm. Andrejev tegi selles konstruktsioonis veel ühe paranduse (joon. 3-c). Ta tegi kõverplaadi otsa keermega torukese kujuliseks ja kruvis sellesse kruvi ühes mutriga; kui töödeldavat eset kinni hoidva kruvi ots ära kulub, keeratakse mutter lahti, kruvitakse kruvi edasi ja kontreeritakse see uuesti. Pärast seda võib nuga töötada kuni kruvi uue edasikeeramiseni. Kruvi peab olema valmistatud tööriistaterasest.

UUS MEETOD NAELAAUTOMAADI NUGADE LIHVIMISEKS

Varem lihviti naelaautomaadi nugade otsi ja terasid 15° -lise nurga all kahe töövõttega.

Esimene võte. Seadeldisse asetatakse kaks nuga ja lihvitakse nende otsi tsilindrikujulise kettaga (joon. 4-a).

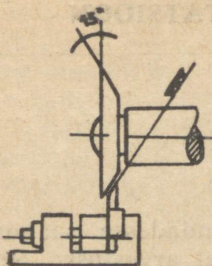

Joonis 4-a
Nugade lihvimine
(esimene töövõte)

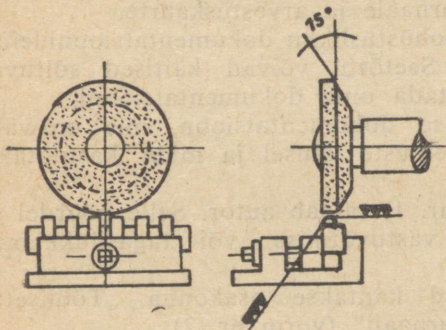
Teine võte. Seadeldisse pannakse teine ketas ja lihvitakse tera 15° -lise nurga all (joon. 4-b).

Sm. Iljuhhin valmistas seadeldise kuue nuga pesaga ning andis kettale osalt tsilindri ja osalt koonuse kuju (joon. 4-c).

Töötades uuel seadeldisel saavutas sm. Iljuhhin normi ületamist 100% võrra.

Joonis 4-b
Nugade lihvimine
(teine töövõte)

Joonis 4-c
Kahe töövõtte
ühendamine nuga-
de lihvimisel üheks
töövõtteks

PEENIKESTE KANALITE KALIBREERIMINE PÄRAST TERMILIST TÖÖTLEMIST

Jaotusvõllide kanalite puhastamisel pikkusega 1250 mm ja läbimõõduga 30 mm kooldus hõõritsa urvikruvi, mille tagajärjel küildusid tööriista töötavad osad, tekkisid kriimustused pindadel ja purunesid tööriistad.

Joonis 5

Tehases, kus direktoriks on sm. Kononenko, tegi tehase töötaja V. N. Pevzner ettepaneku panna lühike urvikruvi hõõritsa otsa, mis on enne detailist läbi pistetud (joon. 5). Hõõrits ei tööta sel juhul survele, vaid tõmbele. Koonus urvikruvil kindlustab selle automaatset kanalisepääsu. Töötlemise kvaliteet paranes tunduvalt.

Kõigi ettevõtete leiundusosakondadesse saabunud ettepanekute kohta tuleb pidada täpset arvestust. Selleks seatakse sisse vastavaid žurnaale ja arvestuskaarte.

Rangelt kehtestatud kohustuslikku dokumentatsiooni leiunduse alal pole olemas. Seetõttu võivad käitised sõltuvalt tootmise ulatusest kasutada oma dokumentatsiooni.

Alljärgnevalt esitatakse dokumentatsioon, mis on välja töötatud ettevõtete kogemuste alusel ja mida kasutatakse paljudes käitistes.

„Ettepaneku“ (vorm nr. 1) täidab autor. Selle pöördel on protokoll ettepaneku vastuvõtmise või tagasilükkamise kohta.

Saabunud ettepanekud kantakse osakonna „Töölisettepanekute arvestamise žurnaali“ (vorm nr. 2).

Samaaegselt sissekande tegemisega osakonna žurnaali täidetakse „Arvestuskaart“ (vorm nr. 3) ja see saadetakse käitise leiundusosakonda (-büroosse). Viimane teostab selle arvestuskaardi alusel kontrolli leiundustöö üle osakondades.

Vastuvõetud ettepanekute kasutuselevõtmise kohta koostatakse osakonna plaan (vorm nr. 4).

Kõigi realiseeritud ettepanekute kohta koostatakse „Kasutuselevõtmise akt“ (vorm nr. 5), mis on ettepaneku kasutuselevõtmist tõestavaks põhidokumendiks (säastu arvutamiseks, arveldusteks autoritega jne.).

Majandusliku efekti arvutamiseks kasutatakse vormi nr. 6.

Arvestuse koostamisel majandusliku efekti kohta tuleb silmas pidada, et kui üheks arvestuse elemendiks on andmed osakonna või käitise poolt toodetava riigikaitse toodangu kohta, siis niisugune arvestus on salajaseks dokumendiks ja seda autorile ei näidata.

Peale nende põhidokumentide peetakse ettevõtete leiundusosakondades (-büroodes) „Realiseeritud ettepanekute

arvestusraamatut“ (vorm nr. 7) ja „Autorite isiklike kontosid“ (vorm nr. 8) leidurite aktiivi väljaselgitamiseks.

Oma tegevuse kohta leiunduse alal esitavad ettevõtted aruandeid vorm nr. 7-r järgi, mille on kinnitanud Rahvamajandusliku Arvestuse Keskkvalitsus. Need aruanded esitatakse ministeeriumi leiutiste büroole, vastavale peavalitsusele või Ametiühingu Keskkomiteele.

Käitis	M.	N.	UK(b)P liige või kandid.	ULKNU liige või kandid.	Par- teitu	Stah- haa- nov- lane	Löök- töö- line	Sünni- aasta	Tööstaaž	
									üldine	tehases
jaoskond nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
osakond										

(Andmed autorist 1—7 alla kriipsutada, 8—10 täita)

Autori perekonna-
nimi

Ettepanek nr.

Eesnimi

Ettepaneku liik : 1. Leiutis.

Isanimi

(alla kriipsutada)

2. Tehniline täustus.

Elukutse

3. Ratsionaliseerimisetpanek.

Amet

Liik

Tabel nr.

Skitsi koht :

M U R R D M I S J O O N

käitis

KVIITUNG AUTORILE

jaoskond nr.
osakond

Saadud ettepanek nr. sm.

Sisu (lühidalt)

19.

lt

(nimi)

Vorm nr. 1

(vt. pöördal)

19

(kuupäev, kuu, aasta)

Autori allkiri

(Pöördkülg)

Protokoll ettepaneku kasutuselevõtmise või tagasilükkamise kohta

1. Konstruksioonilt;
2. Tehnoloogiliselt;
3. Otsustati;

Kasutuselevõtmise tähtaeg..... Kasutuselevõtmise eest vastutaja.....
 Osakonna juhataja Tehnoloog
 Konstruktorite büroo esindaja Leiundus $\frac{\text{osakonna}}{\text{rühma}}$ esindaja

Ettepanek kasutusele võetud, autorit premeerida	Ettepaneku liikumise instantsid			
	Kuup.	Kellele saadetud	Kuup.	Kellele saadetud
Skaala..... järgi $\frac{0}{10}$				
Vastutav töötaja leiunduse alal allkiri				
..... 194..... $\frac{\text{Jaoskonna}}{\text{Osakonna}}$ juh. allkiri				
Kinnitan				
Leiundus $\frac{\text{osakonna}}{\text{rühma}}$ juhataja.....				
..... 194.....				

M U R D M I S J O O N

Juurdelisatud dokumendid (loetella):

(sõnades)

Jaoskonna
Osakonna vastutav töötaja leiunduse alal

.....
käitis

**Töölisettepanekute arvestamise
ŽURNAAL**

Jaoskond
Osakond nr.

Alustatud 194.....

Lõpetatud 194.....

Töölissette-paneku number ja sifr	Ettepaneku sissetuleku kuupäev	Autori perekonna-, ees- ja isanimi ning elukutse (amet)	Ettepaneku sisu lühidalt

käitis	M.	N.	UK(b)P liige või kandid.	ULKNU liige või kandid.	Parteitu	Stahhaa- novlane	Löök- tööline	Sünni- aasta	Tööstaaž	
									üldi- ne	teha- ses
Jaosk. nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Osak.										

(vajalik 1—7 alla kriipsutada, 8—10 täita)

Ettepaneku liik :

1. Leiutis
2. Tehniline täiustus
3. Ratsionaliseerimis-
ettepanek
(alla kriipsutada)

Ettepaneku nr. arvestuskaart

194

Perekonnanimi Eesnimi Isanimi
 Elukutse Liik Tabel nr.
 Amet

Ettepaneku sisu lühidalt

(Pöördkülq)

ERILISED MÄRKMED

Mida on ettepaneku alal tehtud		Väljamakstud preemia		
realiseeritud (kuupäev, kuu, aasta)	tagasi lükatud (kuupäev, kuu, aasta)	kuupäev	makseleht nr.	summa

Vastut. töötaja leiund. alal allkiri

Ökonomist allkiri

Kuupäev

Kuupäev

kätis

KINNITAN
Leiundusbüroo juhataja

JAOSKONNA (OSAKONNA) nr.

Töölisettepanekute realiseerimise plaan kuus 194..... a.

Jrk. nr.	Ettepaneku nr.	Autori nimi	Ettepaneku saabumise kuupäev	Sisu lühidalt	Täitja nimi	Kasutuselevõtmise tähtaeg	
						Plaani järgi	tegelikult

(Pöördkiilg)

Järjek. nr.	Ettepaneku nr.	Autori nimi	Ettepaneku saabumise kuupäev	Sisu lühidalt	Täitja nimi	Kasutuselevõtmise tähtaeg	
						plaani järgi	tegelikult

..... 194..... a.

Jaoskonna nr. juhataja

Vastutav töötaja töölisteiuunduse alal

A K T

sm. ettepaneku kasutuselevõtmise
kohta

Meie, allakirjutanud, $\frac{\text{jaoskonna}}{\text{osakonna}}$ nr. juhataja
sm. ja vastutav täitja töölisteiuunduse
alal sm. kinnitame, et ettepanek
nr. on 194..... a. $\frac{\text{jaoskonnas}}{\text{osakonnas}}$

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

kasutusele võetud, mille kohta on koostatud käesolev akt.

Kontroll ettepaneku edasise elluviimise üle on tehtud üles-
andeks sm.-le.

$\frac{\text{Jaoskonna}}{\text{Osakonna}}$ juhataja

Vastutav töötaja leiunduse alal.....
allkiri

ETTEPANEKU NR. MAJANDUSLIKU EFEKTI ARVESTUS

Sm..... tabel nr..... jaoskond nr..... toode.....

Detail nr..... nimetus..... sõlmes nr.....

Muudatus viiakse läbi mas. seeriast..... kuni..... lehe nr..... järgi

Detailide arv: tootele.....; kompl. normile.....; kompl. grupile

Sääst ühelt komplek- tilt	Materjal	
	Tööjõud	
	Haldus- kulud	

Jaoskonna nr.	Detaili nr.	Operatsiooni nimetus	Materjali kulu detailile				Norm ja hinne detailile			Jaoskonna kulud%	Normeerija ja ökonomisti allkiri
			mark ja seksioon	moot- ühiku norm	hind	summa	töö liik	aeg	summa		
			Enne ettepanekut								
			Pärast ettepanekut								
		Sääst ühelt esemelt									

Vastutav töötaja leiunduse alal.....

BOT juhataja

Jaoskonna juhataja.....

(Vorm nr. 6 pöördkülg)

Säästu elemendid	Aastane sääst rublades					
	tingimuslik	tegelik				
Materjal						
Tööjõud						
Jaoskonna halduskulud						
Tehase üldised halduskulud	0/0					
Tööriistad	0/0					
Sääst kõigilt elementidelt						

Arvestuse kontrollis: Arvestus teostatud seeriast..... kuni seeriani....., ühikule

Autor premeeritud

skaala järgi % rublaga.

Autorile maksti avanssi

Makstud lõpparvena

Kuup.	Makse- leht nr.	Summa

Ökonomist

Tehase leiundusosakonna juhataja

.....
käitis

**Realiseeritud ettepanekute, majandusliku efekti
ja preemiate väljamaksmise**

ARVESTUSRAAMAT

Alustatud..... 19..... a.

Lõpetatud 19..... a.

Jrk. nr.	Töölissette- paneku nr. ja sifr	Autori perekonna-, ees- ja isanimi	Ettepaneku sisu	Toode
1	2	3	4	5

Sääst rublades elementide järgi				Preemiad rublades			
materjal	tööjõud	haldus- kulud	kokku	makselehe nr. ja kuu- päev	avanss	lõpparve	kokku
6	7	8	9	10	11	12	13

MINISTEERIUM

ARUANDEKAART nr.

Peavalitsus nr.

leiutiste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisetepanekute arvestamise

Tehas nr.

kohta 194.....

NSVL RKN juures asuva Majandusnõukogu
määruse alusel, protokoll nr. 56 30. XI 40.Kinnitatud 19. XII 40 NSVL Riikliku Plaanikomisjoni Rahva-
majandusliku Arvestuse Keskkvalitsuse poolt.

1. Ametiühing, kuhu kuuluvad vastava ettevõtte töötajad.....

2. Kas on olemas eksperimentaaltöökoda (ja, ei)

Koostatakse ettevõtte administratsiooni poolt ja saadetakse hiljemalt 10. veebruaril ühes eksemplaris:

1. Ametiühingu Keskkomiteele ja 2. ministeeriumi leiundusbüroole.

1. Ettepanekute saabumine ja realiseerimine

Jäi ettepanekuid 194..... a. alguseks	Saabus ettepanekuid 194..... a.	Kokku ettepanekuid (lahtrid 1+2)	N E I S T					
			kasutusele võetud tootmises 194..... a. jooksul	tagasi lükatud	jäi 194..... a. alguseks			
					vastuvõetult rakendami- seks	seisukohavõt- mise, väljatöö- tamise ja katse- tamise staa- diumi	läbi vaatamata	
1	2	3	4	5	6	7	8	

2. Sääst

194..... aastal kasutuselevõetud ettepanekute arv, millede järgi on arvatatud aastane sääst	194..... aastal kasutuselevõetud ettepanekutest saadud tingimuslik (plaaniline) aastane sääst rublades
1	2

3. Leiundusala finantseerimine
(rublades)

Kokku kulutatud	sealhulgas	
	läbitöötamisele	autorite premeerimisele
3	4	5

Kaardi täitmise kuupäev

Ettevõtte direktor

Pearaamatupidaja

Leiundusbüroo (-osakonna) juhataja

..... 194.....

STALINI PREEMIAD

Nõukogudemaal on teaduseinimesed, tootmise novaatorid, leidurid ja ratsionaliseerijad ümbritsetud partei ja valitsuse hoolitsusega.

Teadusemeeste ja leidurite eest hoolitsemise kujukaks näiteks on NSVL RKN määrus Stalini preemiade asutamise kohta väljapaistvate leiutiste eest.

STALINI-NIMELISTE PREEMIADE JA STIPENDIUMIDE ASUTAMISEST

NSVL RKN määrusest

(LMKK 1940, nr. 1, art. 6)

Seltsimees Jossif Vissarionovitš Stalini kuuekümne-aastaseks saamise tähistamiseks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu otsustab:

I

Asutada 16 Stalini-nimelist preemiat (100 000 rubla suuruses igakuks), mida iga aasta määratakse teaduse ja kunsti alal tegutsevatele isikutele väljapaistvate tööde eest järgmistel aladel:

1. Füüsika- ja matemaatikateadus.
2. Tehnilised teadused.
3. Keemiateadus.
4. Bioloogiateadus.
5. Põllumajandusteadus.
6. Arstiteadus.
7. Filosoofiateadus.
8. Majandusteadus.
9. Ajaloo- ja filoloogiateadus.
10. Ögusteadus.
11. Muusika.
12. Maalikunst.
13. Skulptuur.
14. Arhitektuur.
15. Teatrikunst.
16. Kinematograafia.

II

Asutada parima leiutise eest iga aasta määratav Stalini preemia: kümme esimest preemiat 100 000 rubla suuruses igaüks, kakskümmend teist preemiat 50 000 rubla suuruses igaüks ja kolmkümmend kolmandat preemiat 25 000 rubla suuruses igaüks.

III

Asutada väljapaistvate saavutuste eest sõjateaduse alal iga aasta määratav Stalini preemia: kolm esimest preemiat 100 000 rubla suuruses igaüks, viis teist preemiat 50 000 rubla suuruses igaüks ja kümme kolmandat preemiat 25 000 rubla suuruses igaüks.

STALINI-NIMELISTE PREEMIADE MÄÄRAMISE KORRAST VÄLJAPAISTVATE TÖÖDE EEST TEADUSE, SÕJATEADUSE, LEIUNDUSE, KIRJANDUSE JA KUNSTI ALAL

NSVL RKN määrusest nr. 400 25. märtsist 1940

(LMKK 1940, nr. 7, art. 207)

1. Stalini-nimelisi preemiaid väljapaistvate tööde eest teaduse, sõjateaduse, leiunduse, kirjanduse ja kunsti alal, mis on asutatud NSVL RKN määrusega 20. detsembrist 1939 ja 1. veebruarist 1940, määrab NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu iga aasta NSVL RKN juures asuva Stalini Preemiate Komitee teaduse, sõjateaduse ja leiunduse alal ning NSVL RKN juures asuva Stalini Preemiate Komitee kirjanduse ja kunsti alal ettepanekul.

NSVL RKN määrused Stalini preemiate määramise kohta väljapaistvate tööde eest teaduse, sõjateaduse, leiunduse, kirjanduse ja kunsti alal avaldatakse keskajalehtedes 21. detsembril.

Stalini preemia saanud isikutele antakse diplom.

2. Töid teaduse, sõjateaduse, kirjanduse ja kunsti alal, samuti avaldusi või kirjeldusi leiutiste kohta koos kõigi Stalini-nimelise preemia taotlemisel vajalike dokumentaalsete andmetega esitatakse hiljemalt jooksva aasta 15. oktoobriks käesoleva määruse punktis 1 nimetatud komiteedele ja need esitavad kogu materjali koos ettepanekuga preemia määramiseks NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogule hiljemalt jooksva aasta 1. detsembriks.

3. Stalini-nimelise preemia taotlemiseks esitatakse ainult uusi töid või leiutisi, mis on lõpetatud preemia määramise aastal.

Töid või leiutisi võivad esitada teaduslikud ühingud, teadusliku uurimise instituudid, kõrgemad õppeasutused ja ühiskondlikud organisatsioonid.

Märkus. Ajavahemikul jooksva aasta 15. oktoobrist kuni 31. detsembrini lõpetatud töid või leiutisi võib Stalini-nimelise preemia taotlemiseks esitada järgneval aastal.

4. Töid teaduse ja sõjateaduse alal ning leiutiste kirjeldusi esitatakse

ükskõik millises keeles kolmes masinal kirjutatud või trükitud eksemplaris; kirjanduslikke ja muusikalisi teoseid ning arhitektuuriliste ehituste projekte esitatakse ühes eksemplaris; teisi kunstiteoseid esitatakse originaalis.

Tööde hindamine ja nende eest preemiade määramine teatrikunstis ja kinematograafia alal toimub niihästi esitatud materjalide alusel (näiden did, lavastused, maketid jne.), kui ka läbiviidud filmi- ja teatrinäiden dide demonstratsioonide alusel.

5. Stalini-nimelise preemia taotlemiseks esitatavate tööde eelnevaks läbivaatamiseks teaduse, sõjateaduse, leiunduse, kirjanduse ja kunsti alal asutada NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juurde:

a) Stalini Preemiade Komitee teaduse, sõjateaduse ja leiunduse alal koosseisuga:

komitee esimees — akadeemik A. N. Bahh,

esimehe asetäitjad — 1) akadeemik T. D. Lössenko, 2) Üleliidulise Kõrgemate Koolide Komitee esimees S. V. Kaftanov

ja komitee liikmed — 1) A. I. Abrikossov, 2) A. A. Baikov, 3) A. A. Bogomolets, 4) J. S. Varga, 5) A. G. Vovko, 6) B. N. Vedenissov, 7) K. V. Gorjev, 8) V. A. Dektjarev, 9) A. F. Joffe, 10) T. Karõ-Njazov, 11) A. K. Kolenkovski, 12) V. L. Komarov, 13) G. P. Kosjatšenko, 14) A. N. Krõlov, 15) V. V. Kuznetsov, 16) N. S. Kurnakov, 17) M. N. Loginov, 18) J. A. Manandjan, 19) V. A. Melikov, 20) M. B. Orbetin, 21) N. I. Mushelišvili, 22) V. A. Obrutšev, 23) L. A. Orbeli, 24) V. A. Petrovski, 25) P. N. Pospelov, 26) V. P. Potjomkin, 27) S. P. Stavitski, 28) J. V. Tarle, 29) I. P. Traigin, 30) A. A. Tšernõšev, 31) J. A. Tšudakov, 32) O. J. Šmidt, 33) A. S. Jakovlev, 34) J. M. Jaroslavski.

STALINI PREEMIADE KOMITEES TEADUSE, SÕJATEADUSE JA LEIUNDUSE ALAL

„Stalini Preemiade Komitee teaduse, sõjateaduse ja leiunduse alal kinnitas Stalini preemiatele kandidatuuri esitamise ja läbivaatamise korra. Jooksva aastal lõpetatud töid või leiutisi tuleb Stalini-nimelise preemia taotlemiseks esitada enne 15. septembrit 1940. Töid võib esitada valiku järgi ühele järgmistest organisatsioonidest: NSVL Teaduste Akadeemia, Valge-Vene NSV ja Ukraina NSV Teaduste Akadeemia, rahvakomissariaatide tehnilised nõukogud, kõrgemate õppeasutuste, sõjaakadeemiade ja teadusliku uurimise instituutide nõukogud, Tšiviilõhukaitse Kesknõukogu ning teaduslike ja teaduslik-tehniliste ühingute keskorganid.

Iga töö (leiutise) kohta, millele taotellakse Stalini preemiat, esitavad organisatsioonid (asutused) Stalini Preemiade Komitee sekretariaadi teaduse, sõjateaduse ja leiunduse alal (Москва, Рождественка, Всесоюзный комитет по делам высшей школы, секретариат Комитета по Сталинским премиям; телеграфный адрес: Москва, Комшкол) järgmised materjalid: töö või leiutise kirjelduse mistahes keeles kolmes masinal kirjutatud või trükitud eksemplaris ühes töö (leiutise) lõpetamise aja äranäitamisega ning organisatsiooni (asutuse) seisukohavõtuga esitatud töö (leiutise) tähtsuse kohta teadusele, rahvamajandusele ja

riigikaitsele. Nende materjalide esitamise tähtjaks on 15. oktoober 1940. a. (TASS).“

„14. märtsil 1941. aastal määras Rahvakomissaride Nõukogu Stalini preemiaid eelmise 5—7 aasta jooksul tehtud väljapaistvate leiutiste eest.

Stalini preemiaid 1941. a. eest anti NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 10. aprilli 1942. a. määruse põhjal. Samas määrukses nägi NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ette Stalini preemiaid mitte ainult väljapaistvate leiutiste eest, vaid ka tootmistöö meetodite põhiliste muudatuste eest ja määras kindlaks preemiad: a) väljapaistvate leiutiste ning b) tootmistöö meetodite põhiliste täiustuste eest järgmises suuruses:

esimese astme preemiad 150 000 rubla,
teise astme preemiad 100 000 rubla ja
kolmanda astme preemiad 50 000 rubla.“

TÖÖDE VORMISTAMISE KORRAST STALINI PREEMIADE TAOTLEMISEKS

Stalini Preemiate Komitee teaduse ja leiunduse alal kinnitas järgmise tööde vormistamise ja esitamise korra Stalini preemiate taotlemiseks:

1. Teaduslikke töid või leiutiste ja tootmistöö meetodite põhiliste täiustuste kirjeldusi ühes sinna juurde lisatud kõigi vajalike dokumentidega Stalini preemiate taotlemiseks esitavad teaduslikud asutused, kõrgemad õppeasutused, ministeeriumid, ametkonnad ja ühiskondlikud organisatsioonid kolmes eksemplaris Stalini Preemiate Komiteele.

Graafilised materjalid (joonised, skeemid, pildid), samuti salajased tööd esitatakse ühes eksemplaris.

2. Läbivaatamiseks võetakse vastu üksnes avaldatud teaduslikke töid ning leiutisi ja tootmistöö meetodite põhilisi täiustusi ainult siis, kui neid realiseeriti rahvamajanduses eelmisel aastal.

3. Esilduses Stalini preemia saamiseks peab olema täpselt formuleeritud esitatava töö nimetus, kusjuures, tuleb ära näidata selle lõpetamise, avaldamise ja tootmise rakendamise aeg.

4. Kui töö Stalini preemia taotlemiseks esitatakse autorite kollektiivi poolt, siis tuleb ära näidata, kes tööd juhtis ja mil määral iga kollektiivi liige töö läbiviimisest osa võttis. Stalini preemia saamiseks esitatavate kandidaatide hulka arvatakse ainult põhilisi kaasautoreid.

5. Esilduse juurde tuleb lisada järgmised materjalid:

a) esitatava töö lühike annotatsioon, kusjuures tuleb ära näidata, kus ja millises ulatuses töö on realiseeritud ning selle tehnilis-majanduslikud näitajad;

b) katsetamise aktid, käskkirjad ja määrused vastava konstruktsiooni või tootmismeetodi kasutuselevõtmise või tootmise rakendamise kohta, autoritunnistused, ekspertide otsused, tööstuslike, majanduslike ja teaduslike asutuste retsensioonid;

c) asutuse või ettevõtte juhataja poolt kinnitatud põhilised andmed autorite kohta (perekonna-, ees- ja isanimi passi järgi, sünniaasta, parteilisus, rahvus, kutseala, nimetus ja teaduslik kraad, töökoht, ametikoht, töökoha ja kodune aadress ning telefon).

TÄHESTIKULINE SISUJUHT

	Lehe- külg	Para- grahv
A		
Aegumine (tasu nõudmise)	35	8
Ained	20	2
Ainete valmistamise meetodid	20	2
Ainuõigus (patendivaldaja)	20	4
Algdokumentatsioon ettevõtetes	56—74	
Ametiühingute töö masside hulgas	11—17	
Annulleerimine (autoritunnistuse)	26	38
Autor		
Õigus autoritunnistusele või patendile	19	1
Vastutus leiutise avaldamise eest	21	12
Osavõtt läbitöötamisest	21	10
	23	20
Õigus tasule	20	3
	30	69—70
Õiguse kaotamine tasule	35	8
Autori nimi	20	3
Autoritunnistus		
Avalduse vormistamine autoritunnistusele	40—48	
Millele autoritunnistus välja antakse	19—20	2
Autoritunnistuse väljaandmine	22	15
Pärandamine	21	6
Kasutamisoõigus	20	3
Autoritunnistuse vorm	26	40
	48	
Vaidlus autoritunnistuse vastu	26	38
Autoritunnistus tehnilisele täiustusele		
Välja andmine	21	9
Autoritunnistuse vorm	52	
Autoriõigus		
Kaitse	19	1
Pärandamine	21	6

	Lehe- külg	Para- grahv
Abi avalduste vormistamisel	22—23	18d
Leiutisele autori nime andmine	20	3
Asumine teaduslike töötajate ametikohtadele	30	72
Autorlus		
Vaidlused autorluse üle	26	38, 39
Võõra autorluse omastamine	21	12
Avaldus		
Esitamine ja vormistamine	24	25
Avalduse vorm	43	
Nõudmine ja vormistamine	40—48	
Salajased avaldused	29—30	59—66
D		
Direktorid (ettevõtete)		
Vastutus leiunduse eest	22—23	18
Tasude maksmine direktoritele	37	19, märkus
Preemiate maksmine kaastöö eest leiutiste kasutuselevõtmiseks	37	21
E		
Eelarved leiunduse alal	18—19	
Ehitustöö alal säästu arvutamine	38	37
Eksperimentaalbaasid		
Ministeeriumides	22	14c
Ettevõtetes	23	21
Eksperimentaaltöökojad		
Ettevõtetes	22	18b
	49	
Ekspertiis		
Uudsuse kohta	25	33
Ekspertiiside eest tasumine	18	4c
Ekspertiisi büroo	26	38
	27—28	50—53
Esmasus (prioriteet)	24	26
Ettepaneku algupära	36—37	19
Ettevõte		
Leiundusorganid	49—50	
Õigus autoritunnistusele	26	37, märkus
Õigus tasule	37	20

	Lehe- kÜlg	Para- grahv
H		
Hagid		
Vaidluste kohta autorluse üle	26	38, 39
Tasu maksmise korra ja tähtaegade kohta	24	24
Hinnete pÜsimine	38	34

J		
Joonised		
Jooniste esitamise vorm	42	
Abi jooniste valmistamisel	22—23	18d
Tasu tõstmine	35	14
Juhend tasumaksmise kohta	34—39	
Juhatajad (ettevõtete)		
Vastutus leiunduse eest	22—23	18
Tasude maksmine juhatajaile	36—37	19
Preemiade maksmine kaastöö eest leiutiste kasutuselevõtmisel	37	21
Juurdemaksu lehed	38	34

K		
Kaasautorid	25	37
	35	6
Kaastöö leiutiste realiseerimisel	23—24	22
	37	21—25
Kaebused		
Keeldumise peale autoritunnistust välja anda	25	36
Tasu väljamaksmise tähtaegade rikkumise peale	24	24
Tasu suuruse peale	24	23
Preemiade mittemaksmise peale kaastöö eest	37	25
Kalendriplaan		
Leiutiste läbitöötamiseks	23	19
Kalkulatsioon	38	32
Kapitalimahutused leiutiste proovimisel	19	9
	31—33	
Kasulikkus (leiutise)	22	18b
	23	19
	25	29
Keeldumine autoritunnistust välja anda	25	36

	Lehe- külj	Para- grahv
Kirjeldus (leiutiste)	24	25, 26
Sisu	42	
Kirjelduste näited	44—47	
Kogemuste vahetamine	22	14d
Kohus		
Vaidlused autorluse üle	26	38, 39
Vastutuselevõtmine asjaajamise venitamise ja bürokraatlikkuse eest	21	13
Tasu maksmise korra ja tähtaegade rikkumise- misest	24	24
Kolhoosid		
Leiundustöö	23	18, märkus 2
Konstruktorite büroo	26	37, märkus
Kooperatiivsed organisatsioonid	20 21—22	3 14
Kriminaalvastutus		
Salajase leiutise avaldamise eest	29	62
Leiutise väära kasutamise eest	21	12
Bürokraatlikkuse ja asjaajamise venitamise eest	21	13
Välismaal patentimise eeskirjade rikkumise eest	30	67
Kulud		
Leiutiste läbitöötamisele ja proovimisele .	18—19	
Kapitaalsed	19	9
Leiundusele	18—19	
Kuulutamine (autoritunnistuse väljaandmisest) . .	27	50d
Pikendamine või ärakeelamine	28	53
L		
Leidur		
Õigus tasule	20	3
Leiduri nime andmine leiutisele	20	3
Kohustused	21	10
Töölerakendamine läbitöötamiseks	23	20
Eesõigus asuda teaduslike töötajate ameti- kohtadele	30	72
Leiutis		
Leiutise mõiste	19—20	2
Uudsuse ekspertiis	25	29, 30, 33

	Lehe- kõlg	Pära- grahv
Realiseerimine	20	3
Suured leiutised	22	14b
Salajased leiutised	29	59
	30	66
Leiutise proovimine	22	18b
Leiutiste ja tehniliste täiustuste kasutuselevõtmine		
Hoolitsus kasutuselevõtmise eest	20	3
Kasutuselevõtmine ministeeriumide poolt	22	14b
Kasutuselevõtmine ettevõtete poolt	23	18c
Leiutise uudsus	25	29, 30, 33
Leiundusorganid		
Ettevõtetes	49—50	
Ministeeriumides	22	17
Riiklikus Plaanikomisjonis	25	33
Leiundusbürood (ministeeriumide)	22	17
Leiduri õigus (vt. autoriõigus)		
Lisad tasudele	35	12, 13, 14

M

Masina-traktori jaamad leiundustöö	22—23	18
Massiline leiundustöö	49—52	
Määrused:		
ÜK(b)P KK määrus leiutiste kohta	6	
NSVL RKN määrus leiutiste ja tehniliste täiustuste põhimääruse kinnitamise kohta	18	
NSVL RKN määrus leiutiste eest tasumaks- mise juhendi kinnitamise kohta	34	

N

Normid ja hind	38	34
Näited kirjeldustest		
Avalduste juurde leiutistele ja tehnilistele täiustustele	44—47	
Avalduste juurde ratsionaliseerimisettepan- kutele	53—55	

O

Ohutustehnika	35	11
Organisatsioonilised täiustused	34	2
Otsused autoritunnistuse väljaandmiseks	25	35

	Lehe- külg	Para- grahv
Osakonnad		
Osakonnajuhatajate õigused	23	18, märkus
Leiundusorganid	23	20
Katseosakonnad	23	21
Juhatajate premeerimine	37	21—25

P

Partei määrused ja otsused leiunduse kohta . . .	6, 10	
Patent		
Vormistamine	26—27	42—49
Juhud, kus patenti pole lubatav välja anda	19—20	2
	21	5
	26	37, märkus
Kehtivuse aeg	20	4b
Patendivaldaja õigused	20	4a
Patentide vahetamine	21	7
Lõivud	21	4f
Patendi-raamatukogu	27	50e
Patentimine välismaal	22	14f
	30	67, 68
Perspektiivettepanekud	36	17
Perekonnaõigus	21	6
Plaan, leiutiste realiseerimise	22	14b
	23	19
Plaanimine, leiundustegevuse	22	14e
	23	19
Post		
Avalduse andmine postile	24	26
Praak		
Sääst praagi likvideerimisest	38	36
Prioriteet (esmasus)		
Prioriteedi arvutamine	24	26
Preemia kaastöö eest kasutuselevõtmisel	23—24	22
	37	21—25
Proovimine (leiutise)	22	18b
Proovimustrid		
Kulud proovimustrite valmistamiseks	18	4b
Protest autoritunnistuse või patendi väljaandmise vastu	26	38
	27	45
Põhimäärus (leiutiste)	19—30	

	Lehe- külg	Para- grahv
Pärandamine		
Autoriõiguse pärandamine	21	6
Avalduste esitamine	24	25
R		
Ratsionaliseerimisetepanekud		
Mõiste määramine	34	2
	51	
Autoriõigus	51—52	
Kirjelduste näited	53—55	
Ravimid	20	2
Ravimismeetodid (haiguste)	20	2
Realiseerimine (leiutiste)	20	3
Ministeeriumide poolt	22	14b
Ettevõtete poolt	22	18c
Registreerimine (leiutiste)	27	50b
	28	51
Riik		
Leidurite abistamine	22—23	18d
Õigus leiutiste kasutamiseks ja hoolitsus nende realiseerimise eest	20	3
Patendi sundvõõrandamine	21	4d
Riiklik Plaanikomisjon		
Leiutiste ekspertiisi ja registreerimise büroo	25	33
S		
Salajased leiutised	28	53
	29—30	59—66
Seemned		
Autoritunnistuste väljaandmine	20	2
	31	
Seleksionäärid		
Autoritunnistuste väljaandmine	20	2
	31	
Soodustused		
Leidureile	30	70
	40	
Tehniliste täiustuste autoreile	21	9
Stalini preemiad	75	
Tööde vormistamine	78	

	Lehe- kÜlg	Para- grahv
Stalini Preemiate Komitee	77	
Struktuur (leiundusorganite)	49	
Sunniviisiline litsents	20	4d
Sõltuvad autoritunnistused	28	55
	29	57, 58
Säästu arvutamine (leiutiste kasutamisest saadava)	37—39	26—39

T

Tasumaksmine

Õigus tasule	20	3
	30	69
	34	
Tasu suurus	36	9, 11
Tasu väljamaksmise tähtajad	37	16
Tasusaamise õiguse kaotamine	35	8
Vaidlused tasu suuruse üle	24	23
Tasu suuruse tõstmine	36	12, 13, 14
Tasu jaotamine kaasautorite vahel	35	6
Tasumäärade tabel	35	9
Tasu ülemmäär	35	9
	36	12
Teadusliku uurimise instituudid	22—23	18
Tehniline informatsioon	22	14e
Uuemate leiutiste kohta	27—28	50f
Tehnilised täiustused		
Mõiste määramine	34	2
	50—52	
Realiseerimine	21	9
Tunnistused	21	9
	52	
Märkus tööraamatus	30	71
Autoriõigus	51—52	
Kirjelduste näited	53—55	
Tulumaks	30	70
Tunnistused tehniliste täiustuste kasutamise kohta	52	
Täiendavad leiutised	28—29	54—58
Õigus tasule	35	7
Täiendused avalduste juurde	24—25	27

	Lehe- külg	Para- grahv
Tähtajad		
Õiendi väljaandmine	25	31
Ekspertiisid	25	33
Otsused uudsuse kohta	25	32
Vaided	25	35
Avalduste täiendamine ja parandamine	24—25	27
Patendi kehtivus	20	4b
Preemiate maksmine	23—24	22
Tasu nõudmine	35	8
Hinnete püsimine	38	34
Säästu arvutamine	39	38
Tööraamat		
Märkused tööraamatus	30	71
V		
Vaided leiutise vormeli vastu	25	35
Vaidlused		
Tasu suuruse üle	24	23
Esmasuse üle	24	26
Autorluse üle	26	38, 39
Vaidlemine		
Autoritunnistuse väljaandmise vastu	26	38
Patendi väljaandmise vastu	27	45
Varemkasutamisoigus	21	4c
Vastutus		
Leiutise väärkasutamise eest	21	12
Leiutise kohta andmete avaldamise eest	21	12
Venitamine (asjaajamise)		
Vastutus asjaajamise venitamise eest	21	13
Vormid		
Avaldus leiutisele	43	
Autoritunnistus leiutisele	48	
Autoritunnistus tehnilisele täiustusele	52	
Algdokumentatsioon	56—74	
Võõra autorluse omastamine	21	12
Väljavalimine (tähtsamate leiutiste ja tehniliste täiustuste).	22	14b
Välismaa		
Leiutiste patentimine ja realiseerimine välismaal	22	14f
.	30	67, 68
Välismaalased		
.	27	44
.	21	11

	Lehe- kulg	Para- grahv
Õ		
Õiguse vormistamine leiutisele	40	
Õigus tasule		
Tasusaamise õiguse tekkimine	34	3
Õigus (varemkasutamissoigus)	20	4c
Õiguse kaotamine tasusaamiseks	35	8

Ü

ÜK(b)P Keskkomitee määrused leiunduse kohta	6—8	
Ümberarvutamine (tasusumma)	35	10
	36	16

LÜHENDITE SELETUS

LMKK — NSV Liidu valitsuse määruste ja korralduste kogu

LSKK — NSV Liidu tööliste-talupoegade valitsuse seaduste ja korralduste kogu

VSKK — Vene NFSV tööliste-talupoegade valitsuse seaduste ja korralduste kogu

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Nõukogude ametiühingud ja massiline leiundus	11
Kehtiv seadusandlus	18
Leiutisele tehtava avalduse vormistamine	40
Massiline leiundus ja ratsionaliseerimine	51
Algdokumentatsioon	56
Stalini preemiad	75
Tähestikuline sisujuht	80
Lühendite seletus	90

Vastutav toimetaja M. Usai

Tehniline toimetaja E. Plaks

И. И. Горев. — Справочник изобретателя

На эстонском языке

Ladumisele antud 8. VII 1948. Trükkimisele antud 18. VIII 1948. Paber 56:79 cm ¹/₁₆. Trükiarv 1000. Trükitähti trükipoognas 44 640. Trükipoognaid 5,75. Arvutuspoognaid 5,9. MB-07208. Tellimise nr. 996. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Rbl. 6.50

A-17

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00456046 4